

A nők által a férfiak sérelmére elkövetett szexuális erőszak szabályozástörténete és gyakorlati vonatkozásai

TDK dolgozat

„Azok a nők, akik egyenlőséget akarnak, készüljenek fel rá, hogy ezt másoknak is megadják, és hogy higgyenek is benne. Ehhez nem elég kijelenteni, hogy a nők is érnek annyit, mint a férfiak. Azt is ki kell jelenteni, hogy a férfiak is érnek annyit, mint a nők, és együtt kell megpróbálniuk az emberiséget.” (Anne Roiphe)

Jelige: katicabogár

Tartalmi lezárás: 2013. november 28.

Formai lezárás: 2014. május 2.

Tartalomjegyzék

1. Köszönetnyilvánítás.....	3
2. Bevezetés.....	4
3. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények pönalizálásának fejlődése Magyarországon.....	5
3.1 Az Árpád-házi királyok kora.....	5
3.2 A XV-XVI. század jogfejlődése.....	6
3.3 Szabályozás a XVIII. században.....	7
3.4 A XIX század rendelkezései és az első magyar büntető törvénykönyv, a Csemegi-kódex.....	10
3.5 A XX. század szabályanyaga és az 1978. évi IV. törvény rendelkezései, változások az 1978. évi IV. törvény rendelkezéseihez képest.....	12
3.6 XXI. század és a 2012. évi C. törvény (új Btk.) rendelkezései.....	16
4. Dogmatikai és kriminalisztikai alapvetések.....	23
4.1 A nemi ösztön.....	23
4.2 A bűncselekmény elkövetésének biológiai aspektusai a férfi mint sértett vonatkozásában.....	24
4.2.1 Az erőszakos közösülés (szexuális erőszak) megvalósulásának lehetősége a férfi sérelmére.....	24
4.2.2 Az erőszakos közösülés (szexuális erőszak) megvalósulásának biológiai okai.....	25
4.2.3 Az erőszakos közösülés (szexuális erőszak) bűncselekményének sértetténél fellépő testi és pszichés tünetek.....	26
4.3 Látencia és annak okai, illetve a társadalmi elvárások.....	27
5. A nő mint elkövető.....	29
5.1. A különböző történelmi korok nézetei.....	29
5.2 A női elkövetők személyisége.....	30
6. A bűncselekmény gyakorlati vonatkozásai.....	32
6.1 Jogesetek.....	32
6.2 Szexuális bűncselekmények a számok tükrében.....	33
6.3 Saját kutatás.....	37
7. Prevenció és segélyszolgálatok.....	39
7.1 Javasolt teendők, ha valaki szexuális erőszak áldozatává vált, és az eljárás menete.....	39
7.2 Áldozatsegítő központok.....	39
8. Összefoglalás.....	40
9. Felhasznált irodalom jegyzéke.....	42

1. Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom konzulensemnek, hogy támogatott dolgozatom megírásában és mindig bizalommal fordulhattam hozzá a felvetődő kérdések megoldása tekintetében.

Köszönöm az általam készített kérdőív kitöltőinek segítő közreműködését a kutatásban. A kérdőív kitöltésével nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy következtetések levonásával bővíthessem a dolgozatot.

Szeretném továbbá megköszönni az e tárgykörben folytatott érdemi beszélgetéseket ismerőseimnek, akik saját életükben megtörtént esetek elmondásával, véleményük kifejtésével hozzájárultak a dolgozat formálódásához.

2. Bevezetés

Dolgozatom témája a nők által a férfiak sérelmére elkövetett erőszakos közöszlés és szemérem elleni erőszak (a hatályos szabályozás alapján szexuális erőszak) szabályozása és gyakorlati megnyilvánulásai. A szabályozástörténetet elsősorban a passzív alanyi körre, ezen belül is a nemükre fókuszálva tekintem át. Választásom azért esett e témakörre, mert kevesen és minimális tartalommal foglalkoznak e problémakörrel, pedig ugyanolyan figyelmet érdemelne, mint a nők sérelmére elkövetett ilyen jellegű bűncselekmények. Napjainkban szintén egyre többször hallunk a médiában is az ilyen jellegű abúzusokról, melyek ráirányítják a figyelmet arra a tényre, hogy valóban elkövethető-e bűncselekmény ezen passzív alanyi kör sérelmére, és a Btk.-ban való szabályozás nemcsak elvi alapokon nyugszik, gyakorlati vonatkozásai is jelentősek. Álláspontom szerint nemcsak a női áldozatok érdemelnek odafigyelést, védelmet, ugyanez vonatkozik az ellenkező nemre is.

Dolgozatomban kifejtem a bűncselekmények tényállásainak szabályozástörténetét, megismerhetjük a bűncselekmények tényállásainak dogmatikai alapjait és kriminalisztikai vonásait, a női elkövetők jellemzőit. Jogesetekkel és statisztikai adatokkal igyekszem szemléltetni a bűncselekmény gyakorlati vonatkozásait, megvalósulásukat, ezzel bizonyítva annak lehetőségét, hogy eme büntett igenis megvalósulhat az 'erősebbik nem' sérelmére is. Végül a prevenció és segélyszolgálatok fejezetben igyekszem segíteni az áldozattá válás kezelésében, az első lépések megtételében a feljelentés során, illetőleg opciókat, alternatívákat kínálok a bűncselekmény folytán kialakult lelki és testi problémák kezelésére az áldozatsegítő központok rövid bemutatásával.

Végül dolgozatom bevezető részét egy idézettel zárnám, mely kifejezi az esszé szellemiségét és talán rávilágít a nemek közötti egyenlő elbírálás fontosságára az élet megannyi területén.

„Azok a nők, akik egyenlőséget akarnak, készüljenek fel rá, hogy ezt másoknak is megadják, és hogy higgyenek is benne. Ehhez nem elég kijelenteni, hogy a nők is érnek annyit, mint a férfiak. Azt is ki kell jelenteni, hogy a férfiak is érnek annyit, mint a nők, és együtt kell megpróbálniuk az emberiséget.”¹ (Anne Roiphie)

¹ idézte: Hernádi Miklós: *Nemek és igenek – A feminizmus vitaanyagából*, Minerva Kiadó, Budapest, 1988, 223-224. o.

3. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények pönalizálásának fejlődése

Magyarországon

A királyság előtti korból Magyarországon írásos emlék nem maradt fenn a büntetőjog létéről, szabályairól.²

3.1 Az Árpád-házi királyok kora

Az Árpád-házi királyok korából fennmaradt törvényeink viszont már tartalmazznak büntetőjogi szabályokat. Már *I. István* (970/980-1038) uralkodásának idején is ismerték az erőszakos közöszlést mint cselekményt, de ekkor még csak a házasság kikényszerítésére szolgáló módnak tekintették, így önálló bűncselekményként nem is szabályozták.³

I. László király (1046-1095) törvényei igen szigorúan büntették a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket, köztük az erőszakos közöszlést is, melynek szankciója halálbüntetés volt. A dekrétum Első Könyvének 32. Fejezete szerint: „Valaki hajadon leányon vagy asszonyon, egyik faluból a másikba menő utjában erőszakot teszen, úgy bánja meg, mintha embert ölt volna.”⁴ A bűncselekmény passzív alanya csak nő lehetett, ugyanakkor a törvény nem tett különbséget házasságban élő nő (asszony), hajadon és özvegy között. „Angyal és Pauler szerint azonban a sértett csak tisztességes nő lehetett, habár egyetértene abban, hogy a „kéjnkön” elkövetett erőszak sem maradhatott büntetlenül.”⁵

3.2 A XV-XVI. század jogfejlődése

Ezt követően sem Könyves Kálmán törvényei, sem pedig a *Corpus Iuris Hungarici* nem tartalmaz rendelkezéseket az erőszakos közöszlés, illetve a szemérem elleni erőszak büntetésének vonatkozásában. Ismert viszont *Buda városának Jogkönyve* (1405-1421), amelyet kiegészített a *tárnoki jog* (1412-1418). Mindkettő igen súlyosan rendelte büntetni a nemi erőszakot. „Külön szabályozták a szűz lányok, a jámbor és erényes asszonyok, a felszentelt apácák, valamint a prostituáltak ellen elkövetett bűncselekményeket. Közös a szabályozásban,

² Merényi Kálmán: *A szexuális erőszak. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987., 113. o.*

³ *uo.* 113. o.

⁴ Szent László király dekrétumai <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=346> (2013. 04. 25.)

⁵ Merényi K. i. m. 114. o.

hogy tekintet nélkül a sértett erkölcsiségére, az elkövető rangjára, valamint kettőjük közötti társadalmi különbségre, a büntetés halál volt.”⁶ A büntetés egységességéből kitűnik, hogy a jogkönyvekben a nők közötti különbségtételt megszüntették.

II. Ulászló (1456-1516) is rendelkezett az erőszakos közösülés büntetéről, *1514. évi VII. dekrétumának 47. cikkelye* rendelte büntetni a cselekményt. „Azoknak a parasztnak büntetése, akik leányokon vagy asszonyokon erőszakot követtek el. És hogy jövőre a parasztnak közül senki se merészeljen a nép között lázadást szítani és különösen a nemes leányokon és asszonyokon erőszakot elkövetni, hanem az e miatt kiszabott büntetés azok minden maradékát elrettentse és minden idő egyaránt tudja és emlékében tartsa, hogy milyen kárhozatos, milyen iszonyú és gyalázatos egy vétek, Isten után a magyaroknál, a szüzeknek megszeplősítése és az asszonyokon való erőszak: Azok a vakmerő és Isten meg emberek előtt utálatos rablók, valamennyien borzasztó halállal múljanak ki; és maradékaik, fiaik és leányaik, meg apáról való atyafiaik is akképpen bűnhődjenek, hogy az ő nemzetségükből senkit sem szabad más parasztnak közé bírónak, esküdt polgárnak vagy elöljárónak választani és hogy soha senki se szolgálhasson közülük a fejedelem vagy a főurak és nemesek udvarán és senki se jusson közülük valamely tisztségre, hanem mint átkozott nemzetségből valók, örökös szolgaság és parasztság járma alá vetve viseljék bűnük gyászos büntetését.”⁷ A törvény szerint a tényállásban szankcióként az elkövetőre nézve halálbüntetés szerepelt, továbbá az elkövető nemzetségéből senki nem vállalhatott hivatal, illetve örökös szolgaságba kényszerítették őket.⁸ A törvény kiemeli a passzív alanyok sorából a nemes leányokat és asszonyokat, ezzel különbséget téve társadalmi rang szerint.

A *Hármaskönyv* (*Tripartitum* – 1514) együttesen szabályozza a vérfertőzést és a mostohaanyán elkövetett erőszakos közösülést, mindezt a hűtlenség esetei között⁹: „6. § Tovább: a kik nőrokonait ugyancsak a negyedik ízen belül megszeplősíti. Vagy a kik mostoha anyjukon erőszakot tesznek s a kik vért fertőztetnek, nyilvános elmarasztalás vagy levelesítés esetében.”¹⁰ A sértetti kör további szűkítése figyelhető meg ezen tényállásnál II. Ulászló rendelkezéseihez képest. A törvény egyedül a női rokonokra és a mostohaanyákra

⁶ Merényi K. i. m. 116. o.

⁷ Dr. Lukács Tibor – Dr. Traytler Endre: *A nemi erkölcs elleni bűntettek Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963., 85. o.*

⁸ Merényi K. i. m. 116-117. o.

⁹ Merényi K. i. m. 117. o.

¹⁰ *Tripartitum Hármaskönyv (1514)* http://www.staff.u-szeged.hu/~capitul/analecta/trip_hung.htm (2013. 04. 17.)

vonatkozik, azokat a személyeket nem védte, akik nem álltak rokoni kapcsolatban az elkövetővel, sőt, a jogszabály még a rokoni fokot is meghatározza, amelyen belül a sértetti kör kialakulhat.

II. Lajos (1506-1526) 1522. évi budai dekrétumának 36. cikkelye szól a nők sérelmére elkövetett erőszakos közöszlés büntetéséről: „... azokat, a kik (...) a leányokon és asszonyokon erőszakot követnek el, halálos büntetéssel lakoltassék. És ne engedjék meg, hogy a csapatok, a nemesek és papok akarata ellenére, ezek házaiba szálljanak be.”¹¹ A rendelkezés feltételezi, hogy az erőszakos közöszlést a katonai szolgálatot teljesítők követik el a nők sérelmére. Megelőző (preventív) intézkedésként rendeli el a törvény, hogy ezen személyek nem szállhatnak meg a passzív alanyi kör otthonaiban.¹²

3.3 Szabályozás a XVIII. században

Az országgyűlés 1712-ben önálló büntetőjogi javaslatként tárgyalta a *Praxis Criminalis*-t, mely szerint: „Ha valaki leányt, szüzet, özvegyet vagy férjes nőt közöszlésre kényszerít, az erőszakos meggyalázás (stuprum violentum) cselekményét követi el és kard általi halállal büntetendő.”¹³ A törvény bár csak a nőket vonja védelmébe azáltal, hogy őket tekinti a bűncselekmény lehetséges passzív alanyainak, közöttük nem tesz különbséget a családi állapotuk alapján.

A magyar jogban itt jelent meg először a természet elleni fajtalanság szabályozása, melyet szodómiának neveztek és amely férfiak által elkövethető büntethető cselekménynek minősült (bár a cselekményt azonos nemű személyek követhették el, mégis érdemes megemlítenünk e tényállást, hiszen a férfiak sértetti minősége releváns lehet). A javaslat szerint: „Szodómia embernek emberrel való természetellenes fajtalansága (...), amikor férfi férfival, nő nővel közöszl; büntetése kard általi halál.”¹⁴

A *Constitutio Criminalis Theresiana*, Mária Terézia 1768-as büntető törvénykönyve az egyik legsúlyosabb bűncselekményként definiálta az erőszakos közöszlést, különösképp akkor, ha azt keresztény és más vallású személy között került elkövetésre. „A nemi erkölcs elleni büntetteket a törvény is másként ítélte meg akkor, ha annak elkövetője nemes volt, vagy

¹¹ Merényi K. i. m. 117. o.

¹² uo. 117. o.

¹³ uo. 118. o.

¹⁴ Merényi K. i. m. 118. o.

ha jobbágyság. (...) a jobbágyság teljesen kiszolgáltatott volt, számára urával szemben nemi szabadság nem létezett.”¹⁵ Bár Magyarországon hivatalosan nem lépett hatályba, rendelkezéseit következetesen alkalmazták a magyar bíróságok. A törvény szerint az követte el a bűncselekményt, „Aki tisztességes hajadont, asszonyt, özvegyet erőszakkal vagy akarata ellenére hajadoni vagy asszonyi becsületétől megfoszt.”¹⁶ A szankciója lefejezés volt.

E törvénykönyv szabályai szerint is elkövethető volt a természet elleni fajtalanság, így a férfiak egymás közti fajtalanságát büntette a törvény.¹⁷

Mária Terézia büntető törvénykönyvét követte II. József, a *Sanctio Criminalis Josephina*, amely 1787. január 13-án lépett hatályba Magyarországon. Ez a kódex is szabályozta az erőszakos közöszlenség büntetését, amelyről az I. rész V. fejezetének 130. és 131. §-a rendelkezett.¹⁸ A büntetés szigorított börtön vagy kényszermunka volt, amely az alkalmazott erőszak mértékéhez, minőségéhez és a sértettnek okozott sérülés nagyságához igazodott és szigorítható volt.¹⁹ Ezzel II. József nagyban enyhítette a szankciót elődei törvényeihez képest. Mai szabályozásunkhoz való közeledésként értékelhetjük viszont azt a rendelkezést, miszerint a sértett előterjeszthette a kárigényét is a neki bűncselekménnyel okozott kár vonatkozásában, mely elővetíti a magánfélkénti fellépés rendszeresítését.

Az 1795. évi magyar büntetőtörvénykönyv-tervezet kiemelkedően fontos jelentőségű azon szempontból, hogy az erőszakos közöszlenség passzív alanya már nemcsak nő lehetett, hanem férfi is. „b) azokat, akik halált okozó fegyvereikkel fenyegetőzve arra kényszerítenek egy nőt, hogy odaadja nekik teste bőségét; (...) e) e büntetettben bűnösök nemcsak azok, akik nők, de azok is, akik férfiak sérelmére követnek el nemi erőszakot.”²⁰ Ezen felül a passzív alanyi kört tovább bővíti, így a bűncselekmény sértettje lehet elmebeteg, ittas állapotú, öntudatlan állapotban lévő, serdületlen, illetve tévedésben lévő személy is. E sértetti kategóriákat ma is használja mind a törvényalkotás mind pedig a törvénykezés. Közülük az öntudatlan állapotban és a tévedésben lévő személyt kell kiemelnünk és egy kis magyarázattal ellátnunk. Öntudatlan állapotba a sértett kerülhet pl. kóma, teljes részegség, mély alvás, ájultság, stb. okán. Azonban az enyhe fokú részegség nem tartozik ebbe a kategóriába. A tévedésben lévő személy jellemzője, hogy a tudatában tükröződő kép nem egyezik meg a valósággal, a kettő

¹⁵ Dr. Lukács Tibor – Dr. Traytler Endre i. m. 86. o.

¹⁶ Merényi K. i. m. 120. o.

¹⁷ Merényi K. i. m. 120. o.

¹⁸ uo. 120. o.

¹⁹ Dr. Lukács Tibor – Dr. Traytler Endre i. m. 88. o.

²⁰ Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971, 484. o.

nem fedi le egymást. A tévedés kialakulását, illetve a téves elképzelések eloszlátását okozhatja a sértett, de okozhatja az elkövető is.

Ezzel a javaslat megteremtette a teljes diszkriminációmentességet a passzív alanyi körben, Magyarországon első ízben. Bár a tervezet 1807-ben nyomtatásban is megjelent, Németh János (akit a kancellária bízott meg szakvélemény készítésével) véleménye alapján egy új bizottságot jelöltek ki a kodifikációs munkára, ezen javaslatot pedig félretették.²¹

Az 1795. évi tervezetet követte az *1827. évi büntetőtörvény-javaslat*, amely az erőszakos közösködés passzív alanyaként csak a tisztességes nők kategóriáját vette figyelembe. Ez a javaslat visszaesést jelent az egyenjogúság megteremtésének szempontjából a bűncselekmény sértetti körében, hiszen nemcsak nem alapján diszkriminál, hanem a kor erkölcsi megítélését is számba véve különböztet.

Az elkövetési magatartást a megszeplőst, illetve a megront kifejezésekkel írta le. Úgy véli, hogy eme bűncselekmény az ember veleszületett jogait sérti, éreztetve ezáltal a felvilágosodás eszméinek hatását.²²

3.4 A XIX század rendelkezései és az első magyar büntető törvénykönyv, a Csemegi-kódex

Az *1843. évi büntetőtörvénykönyv-javaslat* szabályozása alapján az követi el az erőszakos közösködés büntettét, „aki valamely nőt személyt tetteles erőszakkal vagy fenyegetésekkel arra kényszerített, hogy véle házasságon kívül közösködjék.”²³

A bűncselekmény passzív alanya ismételtén csak nő lehetett, azonban kora és erkölcsisége közömbös volt. A bűncselekmény passzív alanyára tekintettel egészségügyi, illetve életkorbeli differenciálás figyelhető meg, ugyanis a bűncselekményt öntudatlan vagy bódult állapotban lévő sértett sérelmére is el lehetett követni. „Súlyosabb volt a büntetés, ha a sértettnek betegséget vagy sérülést okoztak, még súlyosabb, ha a cselekmény halált eredményezett. Életfogytig tartó rabság volt a büntetés, amennyiben az életét veszített sértett tizennégy éven aluli, illetve ha az elkövető egyenes vagy oldalági rokona volt.”²⁴

²¹ Az 1795. évi büntetőjogi javaslat története
<http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/Magyar%20JogtorteNET/magyarazatok/1795buntetojavaslattortenete.htm>
(2013. 04. 17.)

²² Merényi K. i. m. 122. o.

²³ Angyal Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve 14. A szemérem elleni büntettek és vétségek.* Attila-Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1937, 21. o.

²⁴ Merényi K. i. m. 123. o.

A törvény az előzőekhez hasonlóan, szintén szabályozta a természet elleni fajtalanságot, mint „természet elleni közösködést”.²⁵

Az első magyar büntető törvénykönyv a Csemegi-kódex volt (1878. évi V. törvény), amely külön fejezetben (XIV. Fejezet) szabályozta a szemérem elleni bűncselekményeket és vétségeket. A kódex 232. §-a szerint:

„Erőszakos nemi közösülés büntetettét követi el, és tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. a ki valamely nőszemélyt erőszakkal, vagy fenyegetéssel arra kényszerít: hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön;
2. a ki valamely nőszemélynek öntudatlan, - vagy akarata nyilvánítására, vagy védelmére tehetetlen állapotát arra használja fel, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön; akár ő idézte elő azon állapotát, akár nem.”²⁶

A bűncselekmény csak nő sérelmére volt megvalósítható. Az elkövetési mód az erőszak, illetve a fenyegetés lehetett, illetve megvalósult a bűncselekmény akkor is, ha a passzív alany akaratnyilvánításra vagy védekezésre képtelen személy volt. Akaratnyilvánításra képtelen állapotnak nevezzük, ha a sértett valamilyen fizikai ok miatt nem képes az akaratát megfelelően kifejezni, az akaratának megfelelő magatartás tanúsítására (pl. ittas vagy bódult állapotban van). Védekezésre képtelen állapotot jelent, amikor az illető a helyzeténél vagy állapotánál fogva nem képes az ellenállás kifejtésére. Ez lehet ideiglenes és végleges is (pl. ideiglenes, ha lekötözik; végleges, ha mozgássérült és nem képes az adott bűncselekmény vonatkozásában ellenállást kifejteni).²⁷ A szankciója 10 évig terjedő fegyházbüntetés volt.

Szabályozza a kódex a szemérem elleni erőszak tényállását is, mely szerint: „233. § A szemérem elleni erőszak büntetettét követi el, és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő: a ki valamely nőszemélyen erőszakkal, vagy fenyegetéssel, - vagy a nőszemélynek a 232. § 2. pontjában meghatározott állapotában, házasságon kívül fajtalanságot követ el, a mennyiben cselekménye súlyosabb beszámítási büntetést nem képez.”²⁸ Ilyenkor az elkövető szándéka nem a közösülésre irányult, hanem valamilyen fajtalan cselekmény elkövetésére. Érdekesség, hogy a Csemegi-kódexben a férfiak még a szemérem elleni erőszak passzív alanyai sem lehettek, hiszen a tényállás csakis a nőket védi.

²⁵ uo. 124. o.

²⁶ 1878. évi V. törvénycikk <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799> (2013. 04. 18.)

²⁷ Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (szerk. Kónya István), HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 693. o.

²⁸ 1878. évi V. törvénycikk <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799> (2013. 04. 21.)

Mind az erőszakos közöszülés, mind pedig a szemérem elleni erőszak tényállásának minősített esete is volt: „235. § A 232. §-ban meghatározott büntett: tiztől tizenöt évig, a 233. §-ban meghatározott büntett pedig: öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő:

1. ha az felmenő vagy lemenő ágbeli rokonon, vagy testvéren;
2. ha a tettes gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bizott személyen követtetett el.”²⁹ A felmenő ágba tartoznak egyenes ágon a szülők, nagyszülők dédszülők, oldalágon pedig a nagybácsik, nagynénik, stb. A 2. pont általában a gyermekekre, gyámoltakra, szülőnél nevelkedőkre illetve gondokoltakra (ide értve már a felnőttkorúakat is), tanulóakra, betegekre vonatkozott.

Nem alkalmazták az előírt szankciókat ezen bűncselekményeknél abban az esetben, ha a cselekmény után az elkövető és a passzív alany házasságot kötött („240. § Az erőszakos nemi közöszülés a szemérem elleni erőszak, és megfertőztetés nem büntetettik: ha a tettes és a sértett között a bűnvádi ítélet kihirdetése előtt házasság jött létre.”³⁰)

Ezen felül itt is megjelent a törvénykönyvben a természet elleni fajtalanság szabályozása. A bűncselekmény vétség formája valósult meg, ha férfiak fajtalankodtak egymással. A büntetési alakzata akkor volt megállapítható, ha mindezt erőszakkal vagy fenyegetéssel követték el, illetőleg ha a cselekmény okán a sértett halála következett be.³¹

3.5 A XX. század szabályanyaga és az 1978. évi IV. törvény rendelkezései

A Csemegi-kódex az 1961. évi V. törvényig hatályban volt. Az 1961. évi V. törvény jelentette az új Btk.-t, amely a Magyar Népköztársaság büntető joganyagát ölelte fel. Ezen kódex is tartalmazta az erőszakos közöszülés és a szemérem elleni erőszak tényállásait.

„276. § (1) Aki nőt házassági életközösségen kívül erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöszülésre kényszerít, úgyszintén, aki a nőnek védelemre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közöszülésre használja fel, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztés, ha

- a) a sértett - a büntett elkövetésének időpontjában - az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt állt;

²⁹ 1878. évi V. törvénycikk <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799> (2013. 04. 21.)

³⁰ 1878. évi V. törvénycikk <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799> (2013. 04. 21.)

³¹ 1878. évi V. törvénycikk <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799> (2013.11.27.)

b) ugyanazzal a nővel azonos alkalommal két vagy több férfi egymás cselekményéről tudva közösült.

(3) Ha az elkövető és a sértett az elsőfokú ítélet meghozatala előtt házasságot köt, az (1) bekezdés és a (2) bekezdés a) pontja esetében a büntetést korlátlanul enyhíteni lehet.”³² Az alapesetnél és a minősített eseteknél is a passzív alany csak házassági életközösségen kívül élő nő lehetett.

A tényállás szerint a bűncselekmény passzív alanya csak olyan nő lehetett, aki nem él házassági életközösségben. Elkövethetőnek tartja viszont a bűncselekményt akkor a törvény, ha a házasság fennáll, de a házassági életközösség már megszakadt (ágytól és asztaltól elváltak). A Btk. kommentárja szerint viszont ha az egyik fél mások jelenlétében vagy mások segítségével kényszeríti a házastársát nemi aktus végrehajtására, ez az eset nem tekinthető a házassági életközösség alatt elkövetett cselekménynek, mivel ez az aktus távol esik a házastársi kapcsolat lényegétől. Ilyenkor a férj is és azok is, akik jelen voltak az aktusnál (pl., bűnsegéd, felbujtó, társtettes) az alapeset szerint felelnek. Ilyenkor már a bizonyítás sem ütközik általában nehézségekbe. A törvény nem védte a férfiakat, sőt, a Btk. kommentárja szerint a férfi nemi szabadságát ennél a bűncselekménynél biológiai okokból felesleges is védeni.³³

A szemérem elleni erőszak tényállását is megfogalmazta a törvény: „277. § (1) Aki mást házassági életközösségen kívül erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel fajtalanásra vagy fajtalanság eltűrésére kényszerít, úgyszintén, aki másnak védelemre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát fajtalanásra használja fel, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a sértett - a büntett elkövetésének időpontjában - az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása, vagy gyógykezelése alatt állt.

(3) Ha az elkövető és a sértett az elsőfokú ítélet meghozatala előtt házasságot köt, a büntetést korlátlanul enyhíteni lehet.”³⁴ A szemérem elleni erőszak bűncselekményét jellemzően mindkét nembeli személy elkövetheti, mindkét nembeli személy sérelmére. A Btk. kommentárja azonban itt is kiegészítéseket tesz. Mivel az erőszakos közösülés bűncselekménye férfi sérelmére nem követhető el, ezért ha a nő olyan cselekménye valósul

³² 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8438> (2013. 04. 21.)

³³ Kádár Miklós: *A büntető törvénykönyv kommentárja* (szerk.: Halász Sándor), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1968, 1338. o.

³⁴ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8438> (2013. 04. 21.)

meg, amely kimeríti az erőszakos közöszlés tényállását, azt a szemérem elleni erőszak tényállása körébe kell vonni és ennek megfelelően kell elbírálni.³⁵

Ez a kódex is tartalmazta a természet elleni fajtalanság szabályozását, amely alapján büntetendő volt, ha az elkövető az azonos nemű személy sérelmére erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel követett el fajtalanságot, illetőleg ha a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát használta fel eme cselekményének elkövetéséhez. Minősített eseteit képezték, ha a sértett az elkövetés időpontjában az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt állt; ha a természet elleni fajtalanságot egy 20. életévét betöltött személy követte el egy 14. életévét már betöltött, de 20. életévét még be nem töltött személlyel, vagy ha az elkövető a természet elleni fajtalanságot másokat megbotránkoztató módon követte el.³⁶

1973-ban megkezdődtek egy újabb Btk. kodifikációjának előkészületei. A tárgyalások során felmerült olyan vélemény is, mely szerint az erőszakos közöszlés elkövetője csakis férfi lehessen, mivel a bűncselekmény passzív alanya alapvetően kizárólag nő lehetett.³⁷ Végül megszületett az 1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről, amely 1979. július 1-jén lépett hatályba és amelyet felváltott 2013. július 1-jei hatálybalépéssel a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, az új Btk.

Az 1978. évi IV. törvény kezdetben nem hajtott végre nagy módosításokat az erőszakos közöszlés és a szemérem elleni erőszak tényállásain, egyedül a büntetési tételeken változtatott, egyéb vonatkozásaiban átvette az 1961. évi V. törvény rendelkezéseit. Így a kódex hatálybalépésekor az erőszakos közöszlés sértettje még mindig csak nő lehetett.

„197. § (1) Aki nőt házassági életközösségen kívül erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöszlésre kényszerít, vagy a nő védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közöszlésre használja fel, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”³⁸

E törvény olyan módon szabályozta a természet elleni fajtalanság tényállását, hogy büntettnak minősítette, ha egy 18. életévét betöltött személy nála fiatalabb, azonos nemű személlyel fajtalankodik. Ugyanakkor a természet elleni erőszakos fajtalanság büntette is helyet kapott a kódex rendelkezései között: büntetni rendelte, ha az elkövető azonos nemű személyt erőszakkal vagy minősített fenyegetéssel fajtalanságra vagy annak eltűrésére

³⁵ Kádár M. i. m. 1379. o.

³⁶ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8438> (2013. 11. 27.)

³⁷ Merényi K. i. m. 54. o.

³⁸ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8525> (2013. 04. 21.)

kényszerített, illetve ha a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát használta fel fajtalanagra. Minősített esete volt, ha a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt állt.³⁹

A Btk.-t módosító *1997. évi LXXIII. törvénnyel* módosult az erőszakos közösülés és a szemérem elleni erőszak tényállása is. A törvény szerint: „22. § A Btk. 197. §-a helyébe a következő rendelkezés lép: 197. § (1) Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közösülésre kényszerít, vagy más védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közösülésre használja fel, bűntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (...)”⁴⁰ Ezzel a rendelkezéssel kiiktatták a Btk. rendszeréből azt a megkülönböztetést, amely alapján csak nő lehetett az erőszakos közösülés bűncselekményének passzív alanya, a gyakorlatban pedig csak férfi lehetett a bűncselekmény elkövetője (ugyanis erőszakos közösülés csak férfi és nő között jöhetett létre). A jogalkotó ezzel elismerte mindkét nembeli személy védelemre jogosultságát és egyenlőségjelet tett köztük, kifejezve, hogy a házasságkötés tényével a házastársak nem mondtak le a szexuális önrendelkezési jogukról és szabadságukról, így a házassági életközösség kitétel nélkülözésével lehetővé vált a házassági életközösség alatt bekövetkezett nemi erkölcs elleni erőszakos bűntettek szankcionálása is (a gyakorlatban megteremtette a családon belüli erőszak egyik formájának törvény általi büntethetőségét).

Bár a szemérem elleni erőszak tényállását is módosította az 1997. évi LXXIII. törvény, e rendelkezés alapvetően mindkét nembeli személy sérelmére elkövethetőnek tartotta a cselekményt, tehát e tényállás más vonatkozásokban módosult.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy az Alkotmánybírósághoz beérkezett több olyan indítvány is, amely a Btk. 197. § (1) bekezdése és 198. § (1) bekezdése alkotmányellenességének megállapítására irányult, és amelyről az AB 1046/B/1994 végzésében döntött. Az indítvány indokolása szerint a fentebb említett szakaszok azért alkotmányosértőek, mert a házasságon belüli erőszakos közösülés nem minősül bűncselekménynek, illetve ezen tényállásban a passzív alany csak nő lehetett. Az AB az

³⁹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8525> (2013. 11. 27.)

⁴⁰ 1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról <http://www.complex.hu/kzldat/t9700073.htm/t9700073.htm> (2013. 04. 21.)

eljárást megszüntette, mivel időközben megszületett az 1997. évi LXXIII. törvény, ami tárgytalanná tette az utólagos normakontrollt.⁴¹

3.6 XXI. század és a 2012. évi C. törvény (új Btk.) rendelkezései, változások az 1978. évi IV. törvény rendelkezéseihez képest

2002-ben a Btk. bizonyos szakaszainak alkotmányellenessége miatt panasszal fordultak az Alkotmánybírósághoz, mely eredményeként a szerv 37/2002 (IX. 4) *határozatával* megsemmisítette a Büntető törvénykönyv 199. §-át (természet elleni fajtalanság) és 200. §-át (természet elleni erőszakos fajtalanság). Természet elleni fajtalanság miatt volt büntetendő az a felnőttkorú (18. életévét betöltött) egyén, aki nála fiatalabb, azonos nemű személlyel fajtalankodott. Természet elleni erőszakos fajtalanságként pedig azt a cselekményt rendelte büntetni a Btk., ha valaki azonos nemű személyt erőszakkal vagy minősített fenyegetéssel (ami az élet vagy a testi épség ellen irányul és közvetlen) fajtalanságra vagy ennek eltűrésére kényszerített, illetőleg valakinek a védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát használja fel fajtalanságra. Voltaképpen így a természet elleni erőszakos fajtalanság megfeleltethető a szemérem elleni erőszak tényállásának, azzal a különbséggel, hogy az előbbit csak azonos neműek követhették el azonos neműek sérelmére. A természet elleni fajtalanság diszkriminatív jellegének oka pedig az eltérő beleegyezési korhatár volt, amely eltért az azonos nemű és a külön nemű partnerek konszenzusos kapcsolata esetén. Ezen tényállások a diszkrimináció tilalmába ütköztek, ugyanis megvalósult a nemek és az életkor szerinti különbségtétel.

Az új Btk., a 2012. évi C. törvény 2013. július 1-jével lépett hatályba. A nemi erkölcs elleni bűncselekmények helyett a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények fejezetében szabályozza a jelen dolgozat témájául szolgáló bűncselekményeket, amely kifejezi, hogy a védett jogi tárgy immár nemcsak a nemi erkölcs, a jogalkotó ide vonja a nemi önrendelkezéshez való jogot, illetőleg a szexuális szabadságot is. A korábban erőszakos közöszlés és szemérem elleni erőszak tényállása összevonásra került az új Btk.-ban, helyükbe a szexuális erőszak című rendelkezés lépett, mely szerint:

⁴¹ 1046/B/1994. AB végzés
<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/AA815B2A6832F046C1257ADA0052A13F?OpenDocument> (2013. 04. 28.)

„197. § (1) Szexuális erőszakot követ el, és büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki

a) a szexuális kényszerítést erőszakkal, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel követi el,

b) más védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát szexuális cselekményre használja fel.

(2) Szexuális erőszakot követ el az is, és öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés büntetéssel büntetendő, aki tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez vagy végeztet. (...)”

Az összevonás oka a törvény javaslatához fűzött Indokolás szerint az, hogy Magyarország 2010 novemberében aláírta a Lanzarote Egyezményt, továbbá az Európai Unió tagállamai 2011 decemberében elfogadták a 2011/93/EU irányelvet, amely alapján Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy 2013. december 18-ig jogszabályait megfelelteti ezen irányelvnek. Emellett az integrálás irányába mutató érvként szerepel az Indokolásban a tényállások egyértelműbbé válása, amely a közérthetőség iránti igény erősödését is jelzi.⁴²

A bűncselekmény első és második alapesetének jogi tárgya a nemi szabadság. A harmadik alapeset védendő értéként a 12. életévét be nem töltött gyermekek egészséges nemi fejlődéséhez való jogát deklarálja.

A bűncselekmény alanya az első alapesetben bárki lehet, nemtől, kortól és a passzív alanyhoz való viszonyától függetlenül. A második alapeset alanya pedig 12. életévét betöltött személy lehet. A szexuális cselekmény fogalmát két részre bontva viszont két különböző elkövetői körrel beszélhetünk. „Közösülés esetében a bűncselekmény egyedüli és közvetlen tettese csak a sértettől különböző nemű lehet.”⁴³ Ha az elkövető más, súlyosan szeméremsértő cselekményt valósít meg, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul, a neme közömbös, azonos neműek sérelmére is elkövethető a büntett.

A bűnösség tekintetében elmondható, hogy a cselekmény főszabály szerint egyenes szándékkal követhető el. Ez alól egy kivételt fogalmaz meg a jogalkotó, mégpedig a 197. § (3) bekezdése tekintetében, amely szerint:

„A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt

⁴² Új Btk. kommentár: 4. Kötet, Különös Rész (főszerk. Dr. Polt Péter), Nemzeti Közszerkölátati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 15-20. o.

⁴³ Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (szerk. Kónya István), HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 699. o.

- a) tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el,
- b) az elkövető a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése, illetve egyéb módon a hatalma vagy befolyása alatt álló személy sérelmére követi el, vagy
- c) azonos alkalommal, egymás cselekményéről tudva, többen követik el.”⁴⁴

Ezen minősített esetekben a cselekmény már az eshetőleges szándékkal történő elkövetés esetén is tényállásszerű, így bűncselekményt valósít meg.⁴⁵

A passzív alanyi kör kiterjedt, tükörképe az alannyá válás feltételeinek. Sértett egyértelműen csak élő személy lehet, a halotton elkövetett ilyen jellegű cselekmény kegyeletsértésnek minősül. Ezen tág meghatározások miatt azt mondhatjuk, hogy egy modern, a legtöbb eshetőleges elkövetői és passzív alanyi csoportot magában foglaló kódex került megalkotásra, amely nem diszkriminál, így hatékonyabban szolgálhatja a bűnmegelőzési és bűnüldözési érdekeket.

A bűncselekmény elkövetési magatartásának kibontásánál külön kell választanunk a tényállás alapeseteit és fordulatait.

Az első alapeset első fordulátát a 197. § (1) bekezdésének a) pontja tartalmazza, ennek elkövetési magatartása szintén két részre bomlik: egy eszközcselekményre, amely jelen esetben a kényszerítés (erőszak, ill. az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés), valamint egy célcselekményre, a szexuális cselekmény végrehajtására, vagy annak eltűrésére. A szexuális cselekmény fogalmát maga a törvény is meghatározza, mégpedig az értelmező rendelkezései között (formailag a Záró Részben kapott helyet). Így a 459. § (1) bekezdésének 27. pontja kimondja: „szexuális cselekmény: a közösülés és minden súlyosan szeméremsértő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas, vagy arra irányul”.⁴⁶

A második fordulatot a 197. § (1) bekezdésének b) pontja tartalmazza, amely más védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotának szexuális cselekményre való felhasználását határozza meg elkövetési magatartásként. „A felhasználás a helyzet adta alkalom kihasználását, azzal visszaélést, ténylegesen a sértettnek mint eszköznek a szexuális cselekményre felhasználását jelenti, ami nyilvánvalóan nélkülözi a kölcsönösséget és az

⁴⁴ 2012. évi C. törvény – Btk. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2013. 10. 02.)

⁴⁵ Új Btk. kommentár: 4. Kötet, Különös Rész (főszerk. Dr. Polt Péter), Nemzeti Közszerkölátati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 15-20. o.

⁴⁶ 2012. évi C. törvény – Btk. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2013. 10. 02.)

önkénsséget.”⁴⁷ Az első alapeset mindkét fordulatainak egyidejű alkalmazására nincs lehetőség.

Az alapcselekmények közé tartozik továbbá a 197. § (2) bekezdésének tényállása is, miszerint az elkövető egy 12. életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez vagy végeztet. Ebben az esetben kiemelés érdemel, hogy nem szükséges a tényállás megvalósulásához a kényszerítés, mint eszközcselekmény, a törvény az önkéntes, kölcsönös szexuális aktust is büntetni rendeli a passzív alany életkorára tekintettel. Magyarázatra szorul továbbá a 'szexuális cselekményt végeztet' szófordulat, amely azt jelenti, hogy a sértett a szexuális cselekményt az elkövető számára végzi, a 12. életévét be nem töltött személy a szexuális cselekménynek csupán az eszköze.⁴⁸ Mégis elmondható, hogy a magatartások kifejtői közül a 12. életévét betöltött személy viselkedése aktív, míg az elkövetőé passzív, amely látszólagos ellentétben áll az eszköz jelleggel.

A törvény elkövetési módokat is meghatároz, az első fordulathoz ez maga az eszközcselekmény, a kényszerítés, amely „olyan leküzdhetetlen erő, mely képtelenné teszi az akaratnak megfelelő magatartást.”⁴⁹ Ennek két összetevőjét, az erőszakot és a minősített fenyegetést a törvény fogalmi szinten szabályozza: „erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására; [...] fenyegetés: eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen”.⁵⁰ Az erőszak vonatkozásában meg kell jegyezni, hogy az új Btk.-t magyarázó büntetőjogi kommentárok sem egységesen foglalnak állást. A Dr. Polt Péter szerkesztésében készült kötet szerint az első fordulat elkövetési módjánál az erőszaknak vis absolutának (akaratot törőnek) kell lennie.⁵¹ Ezzel ellentétben viszont a Kónya István által szerkesztett kötetben (ami a bírói gyakorlat számára készült kommentár) a vis compulsiva (akaratot hajlító) forma melletti érvelés tűnik elő. Ennek okát abban határozza meg a kommentár, hogy feltételezni kell a sértett komoly ellenállását is, ahhoz, hogy a magatartás tényállásszerű legyen, ez pedig az akaratot hajlító erőszakra jellemző. Az ellenállás komolyságát nem zárja ki az, ha a sértett azért nem védekezik, vagy azért hagy fel a védekezéssel, mert reménytelennek látja a helyzetét. Ellenben nem tekinthető az ellenállás leküzdésére alkalmasnak az erőszak, ha a

⁴⁷ Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (szerk. Kónya István), HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 692. o.

⁴⁸ uo. 698. o.

⁴⁹ uo. 688. o.

⁵⁰ 2012. évi C. törvény – Btk. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2013. 11. 28.)

⁵¹ Új Btk. kommentár: 4. Kötet, Különös Rész (főszerk. Dr. Polt Péter), Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 16. o.

kifejtett magatartás tolatkodó, szemtelen, de nem készteti arra a sértettet, hogy védekező tevékenységet fejtsen ki.⁵² Adott esetben azonban, a sértett életkorára és személyi tulajdonságaira figyelemmel a kisebb mértékű erőszak is elegendő lehet a törvényi tényállás megvalósításához.⁵³ Álláspontom e téren az, hogy bár a bírói gyakorlat hosszú időn keresztül megkívánta az akaratot törő erőszak jelenlétét is a tényállás megállapításához, meglátásom szerint a vis compulsiva formát öltő erőszak már megalapozhatja a bűncselekmény elkövetését, tekintettel e büntett súlyosságára és a sértetti védekezés megtörténtének igényére. A kényszerítés másik elemének, fenyegetésnek az élet vagy testi épség ellen kell irányulnia, emellett közvetlennek és a komoly ellenállás leküzdésére is alkalmasnak kell lennie. A gyakorlatban a fenyegetés alkalmazása általában megelőzi az erőszakét, de sok esetben mindkét elem megvalósításra kerül.

A második fordulat esetében az elkövetési mód a sértett állapotának kihasználása. Akaratnyilvánításra képtelen állapotról akkor beszélhetünk, ha a passzív alany pszichikai állapota miatt képtelen a védekezés tanúsítására, amely állapot lehet állandó, illetőleg ideiglenes. Az utóbbi valósul meg abban az esetben, ha a sértett öntudatlan állapotban van, azaz ájulás, teljes részegség, kábítószerrel bódultság, hipnotikus állapot vagy mély álom zárja ki azt, hogy jogilag figyelembe vehető akarata legyen.⁵⁴ Védekezésre képtelen állapotról pedig akkor, ha a sértett nem képes az akaratának megfelelő magatartás tanúsítására. A Btk. 459. §-ának 29. pontja ide sorolja azt az esetet is, ha valaki a „helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére.”⁵⁵, így a védekezésre való képtelenség nem jelenti egyúttal az akaratnyilvánítási képesség hiányát is. Állandó jelleggel hiányzik a védekezési képesség akkor, ha a sértett valamilyen fogyatékoságban szenved, míg ideiglenes jelleggel nélkülözi e képességét akkor, ha pl. súlyos betegség akadályozza az ellenállás kifejtésében.

A törvényi tényállást vizsgálva stádiumtani szempontból kitűnik, hogy a Btk. az előkészületig jutott cselekményeket is büntetni rendeli, ennek oka a magatartás társadalomra veszélyességében keresendő.

⁵² Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (szerk. Kónya István), HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 689. o.

⁵³ B. 1062/2009/11 határozat

⁵⁴ Bf.227/2012/12 határozat

⁵⁵ 2012. évi C. törvény – Btk. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1200100.TV (2013. 10. 02.)

A kísérlet megállapítására az első alapeset első fordulatanál az erőszak vagy fenyegetés kifejtésének megkezdésétől van lehetőség, míg az alapeset második fordulatanál a bűncselekmény véghezvitelének kezdetéhez kötődik e szakasz.⁵⁶

A büntett megvalósításához eredmény bekövetkezése továbbra sem szükséges, így immateriális bűncselekményről beszélhetünk.⁵⁷

Minősített eset valósul meg, ha a sértett a 18. életévét nem töltötte be; ha a sértett az elkövető hozzátartozója, illetőleg gondozása, nevelése, felügyelete vagy gyógykezelése alatt áll; ha az elkövető a bűncselekményt oly módon követi el, hogy a közte és a sértett között lévő egyéb hatalmi vagy befolyási viszonnal visszaél; illetőleg ha az elkövető a sértett védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát használja fel a büntett elkövetésére. További minősítő körülmények, ha a sértett a 12., illetőleg a 14. életévét még nem töltötte be, valamint ha egyszerre több minősített eset is megvalósul. Ezzel a rendelkezéssel megszűnik az a sok éven át érvényesülő vélelem, hogy a 12. életévét be nem töltött személyeket védekezésre képtelennek kell tekinteni, hiszen a törvény a tényállásba belefoglalja a sértetti életkort is és büntetési tételt kapcsol hozzá.⁵⁸ A minősített esetek közül kiemelés érdemel, hogy az 1978. évi V. törvényhez képest a kapcsolati viszonyok szabályozása közé az Új Btk. felveszi a hozzátartozói viszonyt is. A Btk. alapján hozzátartozónak minősül: „459. § (1) bek. 14. hozzátartozó:

- a) az egyeneságbeli rokon és ennek házastársa vagy élettársa,
 - b) az örökbefogadó és a nevelőszülő (ideértve az együtt élő mostohaszülőt is), az örökbe fogadott és a nevelt gyermek (ideértve az együtt élő mostohagyermeket is),
 - c) a testvér és a testvér házastársa vagy élettársa,
 - d) a házastárs, az élettárs,
 - e) a házastárs vagy az élettárs egyeneságbeli rokona és testvére”
- E taxatív felsorolás érdekes módon nem egyezik meg a Ptk. által meghatározott fogalommal.

Az új Btk. hatályba lépésével a szabályozás jelentős változása következett be. Legnagyobb változásnak e tényállás kapcsán az erőszakos közöszlés és a szemérem elleni erőszak tényállása lett kitéve, hiszen e két rendelkezés összeolvadásával egy teljesen új, átfogó szabályozás létesült. Elmondható, hogy a bűncselekmény jogi tárgyának köre kiteljesedett a

⁵⁶ Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (szerk. Kónya István), HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 704. o.

⁵⁷ Új Btk. kommentár: 4. Kötet, Különös Rész (főszerk. Dr. Polt Péter), Nemzeti Közszerológati és Tankönyv Kiadó, Budapest, 2013, 15-20. o.

⁵⁸ 2012. évi C. törvény Indokolása

korábbiakhoz képest, ugyanakkor a jogalkotó megtartotta a passzív alanyi körre és az alannyá válás feltételire vonatkozó modern és megkívánt szabályozási tendenciákat. Az elkövetési magatartás tekintetében számottevő változások következtek be, a törvény a korábbi, közösülésre kényszerítés fordulat helyett szexuális cselekményre való kényszerítésről rendelkezik, amely tágabban vonja meg az elkövetési magatartások lehetséges körét, mint az korábban szabályozott volt. Ezen felül egy harmadik alapesettel bővült a tényállás, amellyel egy újabb védendő érdek került be a szabályozásba, a 12. életévüket be nem töltött gyermekek sérelmére elkövethető cselekmények vonatkozásában. Stádiumtani szempontból fontos lehet, hogy immár az előkészületi cselekmények is büntetendőek, amely az állami büntetőjogi igény szigorodását érzékelteti. A bűnösség vonatkozásában, a harmadik alapeset kapcsán következett be módosulás, amely oknál fogva nemcsak egyenes szándékkal való elkövetésről beszélhetünk a bűncselekmény megvalósításánál, az eshetőleges szándékkal történő elkövetést is meg kell említenünk.

Utalni kell arra is, hogy a törvénykönyv rendszerébe bekerült egy új tényállás is, a szexuális kényszerítés, amely a régi Btk.-ban nem szerepelt, melynek elkövetési magatartása a szexuális cselekményre vagy annak eltűrésére kényszerítés. Eltérést mutat a kényszerítés eleme ennél a tényállásnál a szexuális erőszak tényállásához képest abban, hogy az erőszaknak vis compulsivának kell lennie (akaratot hajlító), illetve a fenyegetés nem lehet kvalifikált (élet vagy testi épség ellen irányuló).⁵⁹

Összegzésül elmondhatjuk, hogy a magyar jogi szabályozásban 1997-ig töretlenül érvényesült az az elv, miszerint az erőszakos közösülés bűncselekményének passzív alanya kizárólag nő, míg a szemérem elleni erőszak büntetnének passzív alanya mindkét nembeli személy lehetett. Ezen folyamat alól egyetlen kivételként az 1795. évi büntető törvényjavaslat tűnik ki, amely a férfiakat is be kívánta vonni a passzív alanyi körbe, azonban a javaslatból soha nem lett törvény. E folyamat indokát abban láthatjuk, hogy a korabeli magyar felfogások szerint a férfiak sérelmére elkövetett bármilyen szexuális kényszerítő cselekmény a bírói gyakorlat szerint bevonható volt a szemérem elleni erőszak tényállása alá, így függetlenül attól, hogy sérelmükre milyen erőszakos nemi bűncselekményt követtek el, az a szemérem elleni erőszak tényállása alapján került elbírálásra. Meghatározó volt az a különböző korokban fel-felbukkanó nézet is, hogy a férfiak sérelmére gyakorlatilag lehetetlen elkövetni az erőszakos közösülés büntetettét, kiváltképpen akkor, ha az „elkövető” nő. Mára az 1997. évi

⁵⁹ Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (szerk. Kónya István), HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 682. o.

LXXIII. törvénnyel elismerésre került a nemek egyenjogúsága ezen bűncselekmény vonatkozásában is (amely szabályozást a 2012. évi C. törvény is továbbviszi), és a gyakorlat is azt mutatja, hogy habár – a bűnügyi statisztikák szerint - ritkán követnek el nők olyan nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményeket, amelyeknek férfiak a passzív alanyai (áldozatai), időről-időre előfordul ilyen eset és éppen ezért szabályozást igényel a jogalkotótól.

4. Dogmatikai és kriminalisztikai alapvetések

4.1 A nemi ösztön

A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények elkövetési okának sokan a nemi ösztönt tartják. „Ösztönöknek nevezzük a valamennyi élőlényben közös biológiai kényszereket, amelyek mindig szükségletek, igények kielégítésére irányulnak.” A legfontosabb ösztönnek a táplálékfelvétel, az önvédelem és a szaporodás tekinthető.⁶⁰ A nemi ösztön az ösztönök egyik fajtájaként jelenik meg, amely szexuális kapcsolat létesítésére sarkallja az embert. Az ösztönöket a társadalmi elvárások, a szocializációs folyamat, a nevelés és az erkölcsök szorítják kordába. Ha valaki az ösztönkésztetéseinek ösztönös módon akar eleget tenni, az szembeszegül a társadalommal és idővel a közösség kitaszítja magából.⁶¹ A nemi ösztön fokozódása és csökkenése évszakonként változó jelenség, tavasszal pl. a növekvő fényhatás olyan hormonális változásokat indít meg, amelyek a nemi vágy fokozódásához vezetnek.⁶² (Figyelmet érdemel itt az az összefüggés, hogy a legtöbb nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmény elkövetéséről tavasszal hallunk.)

Erich Wulffen véleménye szerint ha a nő nemi ösztöne egyszer felébredt, de azt az első ismerkedésnél rosszul alkalmazza, illetve túlfeszített lesz, ez a nemi ösztön sokkal szorosabb kapcsolatot jelent majd a nő egész pszichikai és fizikai valójában, mint az egy férfinél lehetne. Szerinte ráadásul a nagy női bűnözők már korán erős nemi ösztönrel rendelkeztek.⁶³

Egy amerikai tanulmány szerint a szexuális bűncselekmények elkövetőinek cselekménye - Dowler megállapításaival vitatkozva, mely szerint az elkövetőket a szexuális vágy és a

⁶⁰ Dr. Károlyi István: *Nemi élet, nemi erkölcs, nemi betegségek*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1970, 9. o.

⁶¹ uo. 10. o.

⁶² uo. 14.o.

⁶³ Dr. Erich Wulffen: *Szexuális abnormalitások és büntettek*, 78. o.

http://mtdaportal.extra.hu/books_kulf/wulffen_erich_szexszualis_abnormalitasok_es_buntettek.pdf (2013. 04. 29.)

kontroll hiánya vezérlik - (az esetek tanúsága szerint) sokkal inkább fakad az erőből és a kontroll megjelenítéséből, mint a szexuális vágyból.⁶⁴

Manapság az embereket már nem a fajfenntartás ösztöne vezeti a szexuális kapcsolatok létesítésénél, ennek ellenére általánosságban elmondható, hogy a fejlett államokban a szabad párválasztás és az egyre tudatosabban megválasztott szexuális kapcsolatokba bocsátkozás elvének elterjedése sem szorítja vissza a magas látenciát e bűncselekményi körben, mely témát a későbbiek során részletesebben is kifejtem.

4.2 A bűncselekmény elkövetésének biológiai aspektusai a férfi mint sértett vonatkozásában

4.2.1 Az erőszakos közösülés (szexuális erőszak) megvalósulásának lehetősége a férfi sérelmére

Az emberek sokszor nem veszik tudomásul a szexuális erőszak létezését és súlyát, megkérdőjelezzik még azt is, hogy egyáltalán történt-e erőszak. Többen úgy gondolják, hogy nem lehet úgy szexuális kapcsolatot létesíteni valakivel, hogy ő nem akarja, különösképp akkor nem, ha a sértett férfi. Ilyenkor nem veszik figyelembe a körülményeket, az áldozat pillanatnyi lelki állapotát, kétségbeesését.⁶⁵ Kezdetben még a viktimológiai kutatások sem nagyon akartak tudomást venni a férfi sértettek létezéséről.⁶⁶

Ma már tudjuk, hogy a férfiak sérelmére ugyanúgy elkövethető ez a bűncselekmény, mint a nők sérelmére. Nemcsak a Btk. szabályozása alapján vonhatjuk le ezt a következtetést, hiszen sokan nincsenek tisztában a törvényszöveggel, a megtörtént esetek is beszédesek e téren. A lehetőségek tárháza végtelen egy-egy bűncselekmény megvalósítására, miért lenne kivétel ez alól e bűncselekmény ilyen passzív alanyi körrel?

Ellenben a jogirodalom szerint abszolút impotens férfi nem követheti el az erőszakos közösülés bűncselekményét, mert részéről a közösülési szándék csak egy beteljesíthetetlen vágy. Azonban az impotens férfi lehet az erőszakos közösülés sértettje, hiszen a Csemegi-kódex által kialakított közösülés-fogalom alapján a közösülés megvalósulásához elegendő a nemi szervek érintkezése. Ezzel a rendelkezéssel ugyan eredetileg a leánygyermekeket

⁶⁴ Plumm, Karin M. - Nelson, Kevin D. - Terrance, Cheryl A.: *A Crime By Any Other Name - Effects of Media Reporting on Perceptions of Sex Offenders*. 2. o.

http://web.calstatela.edu/faculty/sfisco/PLUMM_Crime_by_any_other_name.doc (2013. 11. 02.)

⁶⁵ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György: *Hallgatók falak – Szexuális erőszak a családban*, Adolesz Könyvkiadó, Miskolc, 1996, 18. o.

⁶⁶ Tamási Erzsébet: *Bűnös áldozatok – A családon belüli erőszak férfi szereplői*, BM Kiadó, 2005, 68. o.

védte, ugyanakkor alkalmazható ez az abszolút impotens férfi esetére is, hiszen voltaképpen mindketten képtelenek a biológiai értelemben vett közösülésre.⁶⁷

4.2.2 Az erőszakos közösülés (szexuális erőszak) megvalósulásának biológiai okai

Blaskó Béla szerint pl. „Kétséges és messze áll az életszerűségtől annak feltételezése, hogy az erőszakos közösüléshez megkívánt erőszak vagy fenyegetés alkalmazása mellett, vagy a sértett komoly ellenállását feltételezve a nemileg érett, felnőtt férfi közösülésre képes állapotba kerülhet. Vagy: Nem életszerű annak feltételezése sem, hogy a közösülést komolyan elutasító, az ellen akár fizikai erő kifejtésével is tiltakozó férfi hímveszője közösülésre alkalmas állapotba hozható. Amennyiben ez mégis megtörténik, úgy a férfi sértett kényszerrel szembeni ellenállásának komolysága kérdőjeleződik meg.”⁶⁸

Az a tény, hogy a bűncselekmény megvalósulásához elegendő a nemi szervek összeérintése, megalapozza a tényállásszerűséget olyan esetekben is, amikor pl. a férfi hímveszője nem kerül közösülésre alkalmas állapotba. Ámde a fentebb, Blaskó Béla által kifejtett álláspont nem alkalmazható általánosítva, hiszen minden ember eltérő és mindenkinél máshogyan működnek a biológiai ösztönök. Elképzelhetőnek tartom, hogy tényleg van olyan férfi, aki ilyen helyzetben képtelen a közösülésre, hiszen a szexuálpeszichológusok már azt is megállapították, hogy a férfiak stresszhelyzetben nem mindig képesek erekcióra. Csakhogy ez a meghatározás sem igaz minden egyes férfira. Vannak olyan emberek, akik nem tudják irányításuk alatt tartani a nemi ösztönük kialakulását, s bár nyilvánvalóan a körülmények befolyással vannak erre, nem mondhatjuk azt általánosságban, hogy ha egy férfit erőszakos közösülésre kényszerítenek, ő automatikusan képtelenné válik a nemi aktusra. A komoly ellenállást nem ítéltjük meg a test biológiai reakciói alapján, legalábbis minden esetben ennek alkalmazása nem vezetne igazságos elbírálásra. Fontosnak tartom a lelki, érzelmi viszonyulás kiemelését a büntetthez, hiszen könnyen elképzelhető olyan eset, hogy bár a sértett nem akarja az aktust, a szervezete mégis reagál az érintésekre, különböző külső körülményekre, emiatt biológiailag úgy tűnhet, hajlandó a nemi kapcsolat létesítésére, ugyanakkor ez lelkiekben komoly sebet, mély nyomokat hagyhat benne.

⁶⁷ Tóth Áron László: *A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények hatályos szabályozásával kapcsolatos néhány problémáról* <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20074sz/13.pdf> (2013. 04. 28.)

⁶⁸ Blaskó Béla: *Közösülés – Paradigmaváltás*. In: Gellér Balázs (szerk.): *Györgyi Kálmán ünnepi kötet. KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2004, 74. o.*

Tény, hogy a férfiak nagyobb testi erővel rendelkeznek, ezért a sérelmükre a bűncselekményeket általában csoportosan követik el.⁶⁹ Azonban sok férfi a kiszolgáltatottság és a tehetetlenség miatt úgy érezte, hogy nem képes megakadályozni az ellene irányuló erőszakot⁷⁰, bár lehet, hogy fizikailag erősebb volt, mint támadója, a pszichés letaglózottság állapotában az ellenállásra képtelen volt.

4.2.3 Az erőszakos közösülés (szexuális erőszak) bűncselekményének sértetténél fellépő testi és pszichés tünetek

Gyakoriak a gyomor és a bélrendszer rendellenességei, pl. étvágytalanság, nyelési nehézségek, hányinger, súlyvesztés, stb. Kísérőjelenség lehet az álmatlanság, valamint visszatérő a rémálmok. Általános jellegű panaszok is felléphetnek, mint pl. gyengeség, szédülés, bágyadság, általános rossz közérzet, vizelési nehézségek, fokozott izomfeszültség, stb.⁷¹

A testi változások mellett felléphetnek pszichés eltérések is. Ilyen lehet a nyomott hangulat, a szorongás, fóbiák, újraélések és szexuális zavarok. A fóbiák általában az erőszakkal kapcsolatosak, az áldozat félhet pl. bizonyos személytől, helyzettől, stb. A visszaemlékezések és az újraélések általában az első hetekben jelentkeznek, melyeket többnyire bizonyos hangok, szagok vagy helyzetek váltanak ki. A szexuális zavarok kapcsán az áldozat általában elhárítja a szexuális közeledéseket, nehezebben megy bele újabb szexuális kapcsolat létesítésébe. A sértett sokszor kerül egyes helyzeteket, gyakran visszahúzódik, bezárkózik, nem ritka a depresszió kialakulása sem. Sokan képtelenné válnak újabb intim kapcsolat kialakítására.⁷²

A férfiaknál fellépő komoly pszichikai tünetek oka az eltérő társadalmi szerepükben is rejlik. Ha valamilyen sérelem éri őket, általában nem adnak egymásnak érzelmi támogatást, mint ahogyan azt a nők teszik, nem beszélgetnek az érzelmeikről, a bánatukról, fájdalmukról, mert félnek attól, hogy emiatt nőiesnek tartják majd őket. A nőknek oly sokat jelentő fizikai érintkezést is kontrollálják egymás között, ugyanis könnyen a homoszexualitás gyanújának árnyéka vetülhet rájuk.⁷³ Így marad nekik a problémával való magárahagyatottságuk, amely sokszor mély depressziót vált ki, sőt, a halálfélelem és a

⁶⁹ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 35. o.

⁷⁰ Tamási E. i. m. 88. o.

⁷¹ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 24. o.

⁷² uo. 23-25. o.

⁷³ Tamási E. i. m. 83. o.

halálvágy is az okozatok között szerepelhet. Kiválthatja a családtól, a barátoktól és a társadalomtól való elzárkózást, egy saját világ megteremtését, ahol próbálnak értelmet keresni a megtörtént események mögött, ahelyett, hogy nyíltan segítséget kérhetnének, és segítő kezet találnának.

4.3 Látencia és annak okai, illetve a társadalmi elvárások

A látencia ezen bűncselekmények vonatkozásában az egyik legmagasabb. A 1990-es években végzett becslések szerint Magyarországon 10 elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekményből csupán egyet jelentenek a hatóságoknak.⁷⁴ Ennek egyik oka, hogy sokszor a környezet az áldozatot teszi hibássá a történetekért.⁷⁵ A közvélemény szerint ha a nő bármilyen módon bántja a férfit, azt csakis önvédelemből teszi. „Leértékelik azt a férfit, aki felett a nők veszik át a hatalmat”⁷⁶, főleg, ha fizikai hatalomról is szó van.

Másik okként jelenik meg a szégyenérzet, különösen, ha a sértett férfi. Ilyenkor nagyobb valószínűséggel marad vissza valamilyen lelki probléma.⁷⁷ Már a középkorban is közismert szokás volt az, hogy a feleség által bántalmazott férfiakat nevetségessé tegyék.⁷⁸ A férfiasság eszménye, amely képet a társadalom alakította ki, alig engedi meg, hogy a férfiak is kifejezzék a félelmüket, sérülékenységüket, tehetetlenségüket. A férfitől azt várják, hogy harcoljon, ha kell, üssön vissza, és ha nem így tesz, akkor azt gondolják, hogy valami baj van vele. A társadalom nem bátorítja a férfiakat, hogy tegyenek panaszt, ha valamilyen sérelem érte őket, inkább arra szorítja, hogy hallgasson vagy álljon bosszút.⁷⁹ Egy tanulmány szerint a férfiak sérelmére elkövetett szexuális erőszak a férfiasság érzésének lerombolásával jár, míg a nők sérelmére történő elkövetés esetén a nőiség megerősödése figyelhető meg az érzések szintjén.⁸⁰ A férfi szégyelli, ha egy nő bántalmazza vagy tesz rajta erőszakot. Az, hogy egy férfi betelefonál a rendőrségre, hogy feljelentést tegyen vagy segítséget kérjen, mert egy nő adjusztálja vagy erőszakoskodik vele, szinte elképzelhetetlen. A társadalom sajnos inkább mulat a pórul járt férfin, minthogy segítsen rajta.⁸¹ Több

⁷⁴ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 15. o.

⁷⁵ uo. 11. o.

⁷⁶ Tamási E. i. m. 78. o.

⁷⁷ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 11. o.

⁷⁸ Tamási E. i. m. 78. o.

⁷⁹ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 34. o.

⁸⁰ Kappler, Karolin Eva - *Living with Paradoxes - Victims of Sexual Violence and Their Conduct of Everyday Life*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2012, 55. o.

⁸¹ Ranschburg Jenő: *Szerepek és tulajdonságok*. In: Bárány László, dr. Pataki Istvánné (szerk.): *Ranschburg Jenő művei – Nők és férfiak*. Saxum Kiadó Kft., Budapest, 2011, 245. o., 268. o.

bántalmazott férfi vallomása szerint, amikor jelenteni próbálták az esetet a rendőrségnek, nem hittek nekik, lebeszéltek őket a feljelentésről vagy kinevették őket.⁸²

Egy harmadik okként jelentkezhethet a szocializálódás, a társadalmi elvárások okozta viselkedésminta követése. Sok férfi túri azt, hogy egy nő (sokszor a párjuk) erőszakot alkalmazzon velük szemben, mivel erre ő csak ütéssel tudna reagálni, amit viszont a belé nevelt szociális gátlás nem enged meg. Ilyen helyzetekben sokszor a visszamaradó nyomokra különféle magyarázatokat találnak ki (főleg a többi férfi előtt), nehogy szégyenben maradjanak a történetek miatt (pl. sportbaleset, szexuális játékok).⁸³ Sokszor a kitalált történet nem is áll messze a valóságtól, azonban oly módon tüntetik fel azokat, hogy semmiképpen se tűnjön úgy, mintha „gyengék” lennének.

Az érem másik oldalát jelenti a hamis feljelentések, amelyek akadályozzák a nyomozó hatóságok munkáját és gátolják az eljárás sikerét. Egy 1990-es évekbeli külföldi felmérés szerint a szexuális erőszak miatt tett feljelentések kb. 2%-a nem valós.⁸⁴

Egy 1997-ben az USA-ban készült felmérés alapján (National Violence Against Woman Survey) 0,0% volt az aránya a férfiak sérelmére elkövetett erőszakos közöszléseknek, míg a fizikai erőszaké 0,9%. Az adatokból kitűnik, hogy nagyon kevés esetre derül fény, a férfiak nem merik bevallani, hogy erőszakot tettek rajtuk, sőt, még a fizikai erőszak számaránya is többszörösére rúg a valóságban.⁸⁵

Jó hír ugyanakkor, hogy bár kivételes esetről van szó, de a magyar médiában is szerepet kapott ezen jelenség, felhívva mind a nyilvánosság figyelmét a megtörtént és esetlegesen bekövetkező ilyen jellegű eseményekre, mind pedig az áldozatok figyelmét arra, hogy ne hagyják felderítetlenül ezen bűncselekményeket és büntetlenül az elkövetőket. A 2013 szeptemberében, az interneten megjelent cikk egy megtörtént eset bemutatásán keresztül taglalja az áldozattá válás körülményeit, statisztikákkal támasztja alá állításait, ír a magas látenciáról és annak okairól, illetőleg megfelelő válaszokat próbál keresni és adni a társadalom tagjaiban felmerült kérdésekre. Ezen túlmenően a cikkben statisztikai adatokkal igyekeztek kimutatni Magyarországon a segítő szervezetek tudomására jutott eseteket, melyhez az ESZTER Alapítvány pszichológusát hívták segítségül. Az adatokból kiderült, hogy a pszichológus hölgy praxisában még nem fordult elő olyan eset, hogy nő erőszakolt

⁸² Tamási E. i. m. 79. o.

⁸³ Ranschburg J. i. m. 296. o.

⁸⁴ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 20. o.

⁸⁵ Ranschburg J. i. m. 246. o.

volna meg férfit.⁸⁶ Ezen adatok bemutatása után látható, hogy mekkora probléma a látencia - nagyfokúságát többek között abban is lemérhetjük, hogy milyen kevés tanulmány áll rendelkezésre e témakörben⁸⁷ - nemcsak a bűnüldözési érdek érvényesülésének hiánya miatt, hanem az elkövetők gyógyulásának lassúbb folyamata és a társadalmi elfogadottság kis mértéke okán.

5. A nő mint elkövető

5.1. A különböző történelmi korok nézetei

Már a hindu törvénykönyvben megnyilvánult az a nézet, miszerint a nő igenis bűnöző. A Manava-Dharma-Sastraban fejeződik ez ki leginkább: „A becstelenség oka a nő, az ellenségeskedés oka a nő, a világi létnek oka a nő: ezért kerülni kell a nőt.”⁸⁸

A későbbi korokban oly nagyra értékelt munkásságú Lombroso is megírta véleményét a női nem bűnözéséről, A bűnöző nő című alkotásában, mely szerint: „A normális nő testileg és szellemileg nem teljesen kifejlett férfi. A hazugság a női karakternek annyira organikus része, hogy egy nő sohasem lehet teljesen őszinte. A nő összes pszichikai alsóbbrendűségei szervezeti alsóbbrendűségéből erednek.”⁸⁹

Wulffen szerint a nő született szexuális bűnöző, ugyanis szerinte a nő csak egyféle becsületet ismer, ez pedig a nemi becsület. Szerinte a nő fizikai és szellemi életének is a nemiség a központja.⁹⁰

Ezek a nézetek még 1905-ben is tartották magukat, ugyanis Wininger ekkor megjelent művében, a Geschlecht und Charakterben így nyilatkozott: „Amíg önállósággal, cselekvési szabadsággal bírnak a nők, addig női bűnöző is lesz. Gondoljunk csak arra, hogy amikor egy

⁸⁶ <http://www.origo.hu/itthon/20130913-ferfiakat-is-meg-lehet-eroszakolni.html> (2013. 11. 03.)

⁸⁷ Johansson, Jill - Fremouw, William: *Female Sex Offenders - A Controlled Comparison of Offender and Victim/Crime Characteristics*, 367. o.

<http://empower-daphne.psy.unipd.it/userfiles/file/pdf/Johansson%20L.%20-%202009.pdf> (2013. 11. 03.)

⁸⁸ Dr. Lukács Tibor – Dr. Trayler Endre i. m. 39. o.

⁸⁹ uo. 39. o.

⁹⁰ Dr. Erich Wulffen: *Szexuális abnormalitások és bűntettek*, 78. o.

http://mtdaportal.extra.hu/books_kulf/wulffen_erich_szexszualis_abnormitasok_es_buntettek.pdf (2013. 04. 29.)

nő volt a világon, akkor az az egy is bűnözőt (!). Az első nő volt az első bűnöző, amikor Ádámmal megetette a tiltott és tudással megmérgezett almát.”⁹¹

Blaskó Béla véleménye alapján a férfit a sérelmére elkövetett erőszakos közöszlés esetén nem érte semmilyen hátrányos megkülönböztetés, mivel a szemérem elleni erőszak tényállása és büntetési tétele (ami ugyanolyan szankciót helyezett kilátásba, mint az erőszakos közöszlés megvalósulása esetén) alkalmazható volt az erőszakos közöszlés büntetnének elkövetése esetén is. Továbbá szerinte a törvények ott nem tesznek különbséget férfi és nő között, ahol ez biológiai okok miatt nem indokolt (pl. választójog feltételei, stb.) Mivel a Btk. a közöszlés fogalmát nem határozza meg, Blaskó B. kísérletet tesz az ideális fogalom meghatározására, miszerint: „Közöszlési képességgel rendelkező férfi cselekménye, amelynek során közöszlésre alkalmas állapotban lévő nemi szervét – közöszlési szándékkal – a nő nemi szervéhez érinti.”⁹² Ha elfogadnánk ezt a fogalmat, az visszatérést jelentene a Btk. eredeti szövegéhez, amely újra negatív diszkriminációhoz vezetne, így megvalósulna az alkotmányellenesség. Véleményem szerint bár a gyakorlatban ritkán fordul elő olyan eset, amikor nő az elkövető és a férfi az áldozat, amíg csupán kis mértékben is lehetővé válik ezen cselekmények megvalósulása, addig az állam büntetőjogi feladatai közé tartozik a védelem biztosítása ezen személyek számára is.

5.2 A női elkövetők személyisége

Sok tudós, jogász és pszichológus véli úgy még ma is, hogy a nők testi erejükénél fogva, illetve a társadalom által ráaggatott szerepkör okán nem követhetnek el a férfin, az „erősebbik nemen” erőszakos nemi bűncselekményt. Ez téves elképzelés. A társadalom meggyőződése az, hogy a nő segítségre szorul ártatlansága miatt. A közvélemény általában megbocsátja a nők agresszivitását az intim kapcsolatokban, azon téves feltételezés alapján, hogy a férfi biológiailag agresszívabb, mivel őt a tesztoszteron befolyásolja, illetve fizikailag is erősebb, a termete általában nagyobb, mint egy átlagos nőé.⁹³

A nők ugyanúgy képesek az agresszív viselkedésre, mint a férfiak, csakhogy általában az agresszió nem jelenik meg a viselkedésükben, mivel a környezet (elsősorban a család) a szocializáció során igyekszik ezt viselkedésformát rejtve tartani (az agresszió férfias dolog, a nőkhöz nem illő viselkedés). Míg a férfiaknál a környezet bátorítja, a nőknél viszont

⁹¹ Dr. Lukács Tibor – Dr. Traytler Endre i. m. 40. o.

⁹² Blaskó B. i. m. 75. o.

⁹³ Tamási E. i. m. 77. o.

igyekszik háttérbe szorítani az erőszakos viselkedést. Ezt támasztja alá az a nevelési módszer is, hogy a szülők (nevelők) a fiúk kisebb korban elkövetett agresszív viselkedését kevésbé büntetik (vagy éppen pontosan fizikai erőszakkal, általában veréssel reagálnak rá), mint a lányokét. Így a kultúra az agressziót és az erőszakot a férfi nemi szerep részévé tette, ami nem jelenti azt, hogy nőknél ne fordulna ez elő, dacára a társadalmi elvárásoknak és a szocializációs törekvéseknek.⁹⁴ Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy a XXI. század társadalmát a nők elférfiasodása és a férfiak elnőiesedése jellemzi, amely teret enged a hagyományosnak mondható szerepkörök felcserélődésének (a bűnözésben is).

A kutatók szerint a nőket semmilyen biológiai korlát nem akadályozza abban, hogy agresszívak legyenek az olyan helyzetekben, amikor ellenőrzést, kontrollt gyakorolhatnak mások felett, illetve amelyekben bizonyos hatalommal rendelkeznek mások felett, sőt, az emancipált, karrierista nőknek jóval kevésbé van szüksége a „családfenntartó” férfira, mint régebben, ezért a nő agresszivitása is nyíltabban mutatkozik meg a férfi irányába.⁹⁵ A szexuális bűncselekmény elkövetésekor a tettes célja elsődlegesen nem a szexuális kielégülés, hanem az uralmi, ellenőrzési vágy, hogy ellenőrizze, megalázza az áldozatot, legyen szó női vagy férfi elkövetőről. Az elkövetők többnyire az átlagos mértéket meghaladó libidóval rendelkeznek.⁹⁶

Számos esetben a nő provokálja ki azt, hogy a férfi agresszív legyen és erőszakhoz folyamodjék, ezáltal a nő általában felhatalmazva érzi magát arra, hogy az erőszakra erőszakkal válaszoljon. A provokációk legtöbbször a férfi önérzetét célozzák, a szexualitására, a fizikai és szellemi rátermettségére irányulnak, amely a leginkább kiválthatja a férfiből az agresszív viselkedést.⁹⁷ A nők által elkövetett lelki bántalmazások egyik leggyakoribb formája a szexualitás feletti kontroll gyakorlása, amikor a nő vagy követeli a szexuális együttlétet, vagy megtagadja azt, és ezt kifejezetten büntetésszerűen alkalmazza.⁹⁸

Némely tanulmány szerint az erőszakos szexuális bűncselekmények női elkövetőinek általános jellemzői közé tartozik, hogy fiatalabb korban követik el a cselekményt,

⁹⁴ Ranschburg J. i. m. 96. o.

⁹⁵ uo. 267. o., 284. o.

⁹⁶ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 18. o.

⁹⁷ Ranschburg J. i. m. 304. o.

⁹⁸ Tamási E. i. m. 87. o.

alacsonyabb jövedelemmel rendelkeznek, esetleg munkanélküliek vagy részmunkaidőben dolgoznak, gyakran nem együttműködőek a rendőrségi nyomozás során, illetőleg gyermekkorukban ők maguk is szexuális abúzus áldozatai voltak.⁹⁹

6. A bűncselekmény gyakorlati vonatkozásai

6.1 Jogesetek

Wulffen Helwig Gross Archívumban közölt esetét idézi művében, melyet én is szeretnék ismertetni, tudatosítván, hogy e bűncselekményeket nemcsak a XXI. században kezdték el férfiak sérelmére is elkövetni, hanem ez jóval régebbre nyúlik vissza.

„dr. Ehmer államügyész ad hírt egy férfin elkövetett erőszakosságról. Egy 26 éves, kissé korlátolt munkás tagja volt a katolikus ifjak egyletének és kitért a nők útjából. Ezért gúnyolták; a következő csínyt követték el vele, melyhez a helyiségen átvonuló vándor köszörűs ágyasa engedte át magát. Becsalták egy lóistállóba, ahol egy csomó szomszéd fiú és lány a szó szoros értelmében meztelenre vetkőztette s ráfektették a meztelen szajhára, miközben szorosan fogták. Egy 23 éves lány, akinek legnagyobb része volt a levetkőztetésben, megmerezvült hímveszőjét bevezette a köszörűsnébe, valamennyien nyomkodták az ülepét, úgy, hogy valóban beállott nála a magömlés. Miután Ausztriában csak a női személyeken elkövetett erőszak büntethető, a vádlottakat személyes szabadság korlátozása miatt ítélték 4-6 hónapi súlyos börtönre.”¹⁰⁰

1990-ben egy terhes nő megerőszakolt egy férfit, azzal kényszerítve rá a nemi aktusra, hogy ha küzdeni mer, azzal árthat a fejlődő gyermeknek, így a férfi nem tanúsított ellenállást.¹⁰¹

Nemcsak a XX., hanem a XXI. században, napjainkban is történnek hasonló esetek. 2011-ben Zimbabwe-ban három nő erőszakolt meg több férfit is. A rendőrség beavatkozott az ügybe, így fény derült a bűncselekményekre.¹⁰²

⁹⁹ Song, Lin - Lieb, Roxanne - Donnelly, Sheila: *Female Sex Offenders*, 2-3. o.
<http://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/1154> (2013. 11. 02.)

¹⁰⁰ Dr. Erich Wulffen: *Szexuális abnormitások és büntettek*, 78. o.
http://mtdaportal.extra.hu/books_kulf/wulffen_erich_szexszualis_abnormitasok_es_buntettek.pdf (2013. 04. 29.)

¹⁰¹ <http://edition.cnn.com/2013/10/09/living/chris-brown-female-on-male-rape/> (2013. 11. 03.)

¹⁰² <http://thelede.blogs.nytimes.com/2011/10/16/zimbabwe-3-women-charged-with-sexual-attacks-on-17-men/> (2013. 05. 09)

2013 áprilisában négy nő bántalmazott szexuálisan egy 19 éves kanadai férfit. A nők egy szórakozóhelyen találkoztak az áldozattal, ahol felajánlották neki, hogy hazaviszik őt autóval. Ezután egy parkolóházba szállították, ahol rátámadtak, szexuálisan bántalmazták, majd végül futni hagyták. A férfi feljelentést tett az elkövetők ellen.¹⁰³

6.2 Szexuális bűncselekmények a számok tükrében

Egy 1990-es években készített felmérés szerint Magyarországon évente átlagosan kb. 1000 erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekmény miatt indul büntetőeljárás. Ezen eseteknek többé-kevésbé a fele erőszakos közösülés miatt indult eljárás.¹⁰⁴

1984-ben az USA-ban végeztek kriminológiai felmérést a bántalmazással kapcsolatban, mely során kiderült, hogy 6000 bejelentett eset volt, amelyben a partnerek bántalmazták egymást és ebből 6-10% volt a férfi sértett. Az is megállapítást nyert, hogy az amerikai férfiak 11%-al kevesebb alkalommal jelentik a bántalmazásukat, mint a nők.¹⁰⁵

Egy 1997-ben, Új-Zélandon végzett kutatás során, amelyben 1000 főt vizsgáltak, kiderült, hogy a nők partnereikkel szembeni agresszivitása független a szociális és gazdasági státuszuktól, tehát az iskolázott, jó családi háttérrel rendelkező lányok (nők) ugyanolyan mértékben alkalmaztak fizikai erőszakot partnereikkel szemben, mint az iskolázatlan és/vagy rossz anyagi körülmények között élő nők.¹⁰⁶

1997-ben Magyarországon az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet végzett kutatást, többek között a szexuális erőszak témakörében. A felmérés szerint a megkérdezettek az erőszakos közösülés büntetettét a 2. helyre helyezték a bűncselekmények súlyosságának megítélése szempontjából, ezt csak az emberölés előzte meg. A kutatás kimutatta, hogy a magasabb iskolai végzettségűek súlyosabban, míg az alacsony iskolázottságúak enyhébben ítélik meg ezt a büntetendő cselekményt. A lakóhely szerinti vizsgálat alapján megállapították, hogy a megyeszékhelyen lakók az átlagnál sokkal

¹⁰³ <http://www.policymic.com/articles/33593/canadian-man-sexually-assaulted-by-four-women-showing-rape-goes-both-ways> (2013. 05. 09.)

¹⁰⁴ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 15. o.

¹⁰⁵ Tamási E. i. m. 71. o.

¹⁰⁶ Ranschburg J. i. m. 242. o.

veszélyesebbnek ítélik meg, míg a legkevésbé veszélyesnek a községekben lakók tartják. A rendszeres vallásgyakorlók is szigorúbban ítélték meg ezt a tettet az átlagnál.¹⁰⁷

Elemezték a büntetési igényt is, amely alapján a megkérdezettek a büntetéseket szigorítanák. A büntetések súlyosításának igényét általában a bűnözés növekedése váltja ki. Az emberek többsége az emberölés és e bűncselekmény büntetési tételét emelné fel. Érdekes adat, hogy nem azok kívánnák leginkább növelni a büntetést, akik az átlagnál is veszélyesebbnek tartották az erőszakos közöszlést.¹⁰⁸

A felelősség és hibáztatás kérdésében az emberek általánosságban a sértettel rokonszenveznek és az elkövetőt hibáztatják az elkövetett cselekményért. Azonban ha a helyzet konkretizálódik, megszemélyesítést nyer a sértett alakja, a külső szemlélő az elkövetővel kezd azonosulni, vagy legalábbis elutasítja az áldozat teljes támogatását. Ennek oka, hogy a közeli megszemélyesülés már annyira nyomasztóan hat, hogy az emberek így módon próbálják pszichésen kizárni, ők nem lehetnek áldozatok egy ilyen tett elkövetésénél, a sértettnek közre kellett hatnia ebben, hiszen akkor az egyénnek el kellene fogadnia tudatilag azt a tényt, hogy igenis vele is megtörténhet mindez, amelyet igyekszik teljes mértékben elutasítani.¹⁰⁹

A kor szerinti felmérés azt mutatja, hogy a leginkább elítélő véleményt a 30-49 év közötti korosztály adja, míg a legenyhébben a 60 év felettiiek viszonyulnak eme bűncselekményhez.¹¹⁰

A vizsgálat kiterjedt a bűncselekmény megítélése és a gyermekkorban elszenvedett sérelmek közötti összefüggés vizsgálatára is. A gyermekkorban fizikailag bántalmazott nők felnőttkorukban nagyfokban elítélik az erőszakos közöszlést, míg a férfiaknál ez a tendencia megfordul, ők hajlamosabbak lesznek a támadóval való azonosulásra. (Megjegyzést érdemel itt az a korábban kifejtett tény, hogy legtöbbször a fiúgyermekeket a szülők testi fenyegetéssel, tehát fizikai erőszakkal büntetik az agresszív viselkedésük miatt, így az erőszakos viselkedéshez való felnőttkori viszonyulásuk is más formájú, mint a nőké.) Ellenben a gyermekkorban szeretetmegvonással büntetett férfiak szigorúbban ítélik meg az erőszakos közöszlést, mint a többi ember, férfiakat és nőket egyaránt megelőzve ebben.¹¹¹

¹⁰⁷ Dr. Virág György – Kó József: *Lakossági vélemények a szexuális erőszakról*. In: *Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XXXV*. Budapest, 1988, 253-255. o.

¹⁰⁸ uo. 255-256. o.

¹⁰⁹ uo. 259-262

¹¹⁰ uo. 267. o.

¹¹¹ Dr. Virág György – Kó József i. m. 269. o.

A 2000-es években végzett pszichológiai felmérések szerint a lányok/nők agresszivitása növekszik és a bűnözési statisztikák (a magyarországiak is) azt mutatják, hogy egyre nagyobb a nők részvételi aránya a hagyományosan férfiasnak tekintett bűncselekmények elkövetésében¹¹² (pl. az erőszakos közöszlés bűncselekményében).

2004-ben Amerikában Deborah Capaldi vizsgálta a fiatal házasokat, mely vizsgálat során arra az eredményre jutott, hogy a fizikai erőszakot az esetek jelentős részében éppen a nők kezdeményezik, arra számítva, hogy férjük úgysem üt vissza.¹¹³

2004-ben Magyarországon is végeztek felméréseket az erőszakos közöszlés bűncselekményével kapcsolatban, mely az áldozatok véleményén alapult és amelyet az 1997-es felméréshez hasonlóan az Országos Kriminológiai Intézet végzett.

A felmérés szerint 1997 és 2004 között évente átlagosan kb. 1000 nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekményt követtek el (erőszakos közöszlést, szemérem elleni erőszakot, valamint akkor még ide tartozónak vették a természet elleni erőszakos fajtalanyságot és a megrontást), melyből kb. 500 volt erőszakos közöszlés. A tendencia folyamatosan nőtt.¹¹⁴

A nemek közötti megoszlás tekintetében elmondhatjuk, hogy ezen bűncselekmények közül 85%-ot nők sérelmére, 15%-ot ellenben férfiak sérelmére követtek el. A megkérdezettek közül 11 fő jelezte, hogy szexuális erőszak áldozata volt 1999-től 2004-ig, ebből 4 férfi és 7 nő volt.¹¹⁵

Vizsgálták azt is, hogy hallottak-e a megkérdezettek valamilyen áldozatsegítő szervezetről. A 100 reflektálóból összesen 8 olyan személy volt, aki hallott ilyenről, és legalább egyet meg tudott nevezni közülük, míg 24 illető válaszolta azt, hogy hallott ilyen szervezetről, de nem tudná megnevezni.¹¹⁶

A 2012. évi C. törvény kommentárjának (amely 2013-ban jelent meg) lábjegyzetében találhatjuk azt az adatot, mely jelzi, a magyar bíróságok elé nem került még olyan eset, mely során női elkövető követett volna el szexuális erőszakot férfi áldozat sérelmére. Ezen adat is bizonyítja a látens bűncselekmények igen magas fokát Magyarországon.

¹¹² Ranschburg J. i. m. 283. o.

¹¹³ uo. 238. o.

¹¹⁴ Virág György: *Szexuális erőszak. In: Országos Kriminológiai Intézet: Áldozatok és vélemények II., Budapest, 2004, 71. o.*

¹¹⁵ uo. 73. o., 76. o.

¹¹⁶ uo. 81. o.

6.3 Saját kutatás

Az általam 2013 májusában készített kis létszámú (32 fős) statisztika célú kutatás alapján a következő megállapításokra jutottam. A kérdőívet 16 nő és 16 férfi töltötte ki, összesen 32 főt vizsgáltam, akik közül senki nem rendelkezett jogi végzettséggel, illetőleg egyikük sem folytatott jogi tanulmányokat. A megkérdezettek átlagéletkora 21 év.

Első kérdésem arra vonatkozott, hogy a válaszolók szerint mit jelent az, ha egy nő erőszakos közöszlést hajt végre egy férfin. A statisztikát a tényállási elemek eltalálása folytán alakítottam ki, amelynél csak a bűncselekmény alapesetének tényállási elemeit vettem vizsgálat alá. A felmérés idején hatályban lévő Btk. (1978. évi IV. törvény) 197. § (1) bekezdése szerint: „Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közöszlésre kényszerít, vagy más védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közöszlésre használja fel, bűntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”¹¹⁷ A tényállási elemek közül 3 személy válaszában rejlett a „mást” mint passzív alanyi kör kifejeződését jelző tényállási elem. A legtöbb válaszban a nőt jelölték meg passzív alanyként, a férfiak konkrét megjelölése egy válaszban sem jelent meg. Az elkövetési módok közül 5 reakcióban szerepelt az erőszakkal történő elkövetés, míg a minősített fenyegetés egyben sem. A közöszlés vagy ahhoz hasonló kifejezés (pl. szexuális aktus, szexuális kapcsolat, nemi aktus, szex, stb.) 26 válaszban volt fellelhető. Érdekesség, hogy 2 válaszban a válaszadók nem merték leírni a közöszlés szót vagy más, ahhoz hasonló tartalmú szófordulatot, így az „olyat tesz” megjelöléssel illették a cselekményt (itt érdemes visszautalni a látenciára is, mivel a félénk, szemérmes magatartás nagyban hozzájárul a bűncselekmények háttérben maradásához, felderítetlenségéhez). A kényszerítést, mint elkövetési magatartást 7-en írták le saját szavaikkal, a védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére való elkövetésre pedig csak egy fő állapította meg. Ellenben a tényállásban nem szereplő, alapvetően ebben a szókapcsolatban ragadja meg a tényállás fő értelmét és sajátosságát.

Kérdés: *Ön szerint bünteti-e a törvény, ha egy nő megerőszakol egy férfit?*

A megkérdezett 32 fő közül 24 tartotta büntetendőnek a nők által a férfiak sérelmére elkövetett erőszakos közöszlést, míg 8 fő szerint ez nem büntetendő. Az igennel válaszolók közül 11 volt nő és 13 férfi, a nemmel reagálók esetén pedig egyenlően oszlottak meg a nemek közötti arányok.

¹¹⁷ 1978. évi IV. törvény http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97800004.TV (2013.05.09.)

Kérdés: *Ön szerint elképzelhető-e olyan eset, hogy egy nő megerőszakoljon egy férfit?*

A válaszolók közül 25-en igennel, míg 7-en nemmel válaszoltak. Az igennel válaszolók közül 12 volt nő és 13 férfi, a nemmel felelők aránya pedig 2 nő és 5 férfi.

Kérdés: *Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, Ön szerint hogyan történhet egy ilyen eset a gyakorlatban?*

A válaszok alapján a megkérdezettek úgy képzelik el az esetet a gyakorlatban, hogy pl. a nő leitatja a férfit és vágyfokozó szert ad be neki a tudta nélkül, így kényszeríti közösülésre, lefogják, kihasználják az öntudatlan állapotát, kikötözik, megzsarolják, stb.

Kérdés: *Mit gondol, ha egy nő erőszakos közösülést követ el egy férfin, a férfi hibás ebben?*

A 32 megkérdezett közül 7-en válaszoltak igennel, melyből 4 nő és 3 férfi. 25 vélemény szerint a férfi nem tehet e cselekményről. Az adatok alapján elmondhatjuk, hogy bár arányaiban kevésbé jelenik meg, még mindig észrevehető a férfi áldozatok hibáztatása, felelőssé tétele, amely nagyban okozhatja a látencia ekkora méretét eme passzív alanyi kör és ezen bűncselekmény vonatkozásában.

Kérdés: *Ön szerint a férfi tegyen feljelentést, ha egy ilyen eset történik vele, vagy inkább hallgasson? Ön mit tenne ilyen esetben?*

A 32 válaszadó közül 23-an választották azt a lehetőséget a megadott válaszok közül, hogy természetesen tegyen feljelentést, hiszen ez bűncselekménynek minősül. Bár a bűncselekményt 24-en tartották büntetendőnek, mégis csak 23-an tanácsolnák a feljelentés megtételét. 3 ember szerint a nők nem is tudnak megerőszakolni férfiakat, 2 illető szerint a feljelentés megtétele a helyzettől illetve az adott elkövető személyétől függene, továbbá ketten választották azt, hogy ne tegyen, mert kinevetnék őt. Végül 2 személy válaszolta azt, hogy ne tegyen feljelentést, hiszen sok férfi szeretne ilyen helyzetbe kerülni. Ezt a válaszlehetőséget vizsgálva meg kell állapítanunk, hogy a társadalomban (még ha kis arányban is) még mindig tartja magát az a nézet, hogy a férfiak megerőszakolása nem elítélendő magatartás, hanem inkább vágyódnak erre a helyzetre.

A második kérdésre már eltérő válaszok érkeztek. A férfiak válaszát vizsgálva 8-an a 'természetesen feljelentést tennék, hiszen ez bűncselekménynek minősül' választ jelölték be. 1 fő válaszolta, hogy nem tenne feljelentést, mert kinevetnék, 4 fő viszont azért nem tenne feljelentést, mert szeretne ilyen helyzetbe kerülni. A többi 3 reakció megoszlott az egyéni válaszok alapján, 1 fő bele sem gondol, hogy mit tenne, mert nem akar foglalkozni a problémával, 1 fő úgy gondolja, hogy ő nem is kerülhet ilyen helyzetbe, (itt utalnék vissza a sértettel való azonosulás nehézségére), továbbá szintén 1 fő válaszolta, hogy a cselekmény

meg történte után előbb jobban utánajárna a lehetőségeinek, mielőtt a feljelentés eszközéhez folyamodna.

Kérdés: Hallott már olyan megtörtént esetről, hogy egy nő erőszakos közöszlést követett el férfi sérelmére?

A feltett kérdésre a 32 főből összesen 8-an válaszoltak igennel. Márpedig ilyen esetek léteztek és léteznek a XXI. században is. Az erre a kérdésre adott válaszok számaránya világít rá igazán a látencia súlyosságára az alanyi kör kapcsán, ugyanis nők sértetté válásáról majdnem mindenki hallott már.

Kérdés: Ön szerint az emberek többsége mit gondol erről a témáról?

A válaszolók megállapításai szerint a társadalomban ez a téma nem hallat magáról annyit, mint a fordítottja, ha a sértett nő. Állításuk szerint a férfiak gyakran félnek, nem merik elmondani senkinek, ha abúzus éri őket. A legtöbb ember viccnek fogja fel ezt a problémát vagy egyáltalán nem is foglalkozik vele, és ha történik is olyan eset, amely említést érdemelne, a sajtóban, vagy a médiában is igyekeznek azt rejtve tartani, amely még jobban megnöveli a látenciát.

Az utolsó feltett kérdésem: Hallott esetleg olyan áldozatsegítő központról, amellyel nyugodtan felvehetik a kapcsolatot a férfi áldozatok is? Ha igen, melyik ez a szervezet?

Kutatásom végére jutott a legszomorúbb társadalmi tény, a megkérdezett 32 főből egy tudott csak áldozatsegítő központ létezéséről, 31 fő nem is hallott ilyen szervezetről. Tanácsos lenne jobban előtérbe helyezni ezen szervezetek létét, esetleg nagyobb nyilvánosság tudomására hozni, hiszen ha nem jut el az áldozatokhoz vagy a potenciális sértettekhez, a bűncselekmény esetleges megtörténte után nem fognak tudni hova fordulni, és így megnő az esélye a visszamaradó pszichikai és testi betegségeknek, melyeket a fentebb lévő 2.2.3 fejezetben is kifejtettem.

7. Prevenció és segélyszolgálatok

7.1 Javasolt teendők, ha valaki szexuális erőszak áldozatává vált, és az eljárás menete

Az áldozattá válást követően minél hamarabb feljelentést kell tenni a rendőrségen a bűncselekményről, mert ez megkönnyíti a tettes elfogását. Mivel a bűncselekmény egyes esetei magánindítványra büntetendőek, ezért a feljelentés elmulasztása esetén ezekben az esetekben a nyomozás meg sem indul, sőt, ha esetleg orvos elé kerül az eset, ő sem jelentheti

azt, köti őt az orvosi titoktartás kötelezettsége. Az áldozat által viselt ruhát célszerű nem kimosni, mivel ezen DNS minták lehetnek, így megkönnyíthetik a nyomozást. A rendőrségen először jegyzőkönyvet vesznek fel, amely során részletesen kihallgatják a sértettet az eset körülményeiről. Sokszor problémát jelent az is, hogy a feljelentő szégyelli kimondani a szexuális tartalmú szavakat, illetve restelli a történetet, ezért nem is mondja el a teljes igazságot, azonban ez félrevezetheti a nyomozást, így törekedni kell a lehető legpontosabban felidézni a történetet. Ha elfogják az elkövetőt, gyakran szembesítés is történik, ahol az áldozatnak szembe kell néznie a gyanúsítottal, amely komoly nehézséget jelenthet. Ha elég bizonyíték gyűlt össze a gyanúsított ellen, az ügyész vádat emelhet és megindulhat a bírósági eljárás.¹¹⁸

7.2 Áldozatsegítő központok

Az 1980-as évekre az USA-ban csak Minnesota államban több mint 30 áldozatsegítő központ működött, az egész Egyesült Államokban pedig több mint 1000 ilyen szervezet látott el tevékenységet.¹¹⁹ Ma már több országban is találkozhatunk olyan szervezetekkel, amelyek kifejezetten a férfi áldozatok segítésére jöttek létre a szexuális erőszak kapcsán. Ilyen központok pl. a Survivors UK¹²⁰, amely több mint 20 éve nyújt segítséget, kifejezetten férfiak számára, illetőleg a Laurel House¹²¹, mely egy ausztrál szervezet, nőknek, férfiaknak és gyermekeknek is kiutat kínál és segít a továbblépésben.

Mára Magyarországon több áldozatsegítő központ is kialakult, amelyek nemcsak nőknek nyújtanak segítséget, hanem férfiaknak is.

A legrégebben működő szervezet az ESZTER alapítvány, mely 1994 óta működik Magyarországon, és segít az áldozattá vált embereknek. Bár kezdetben nőket segítettek, ma ugyanúgy nyújtanak támogatást férfiak számára is.¹²²

Ide tartozik a Keret Koalíció a Szexuális Erőszak Ellen is, mely nemtől, kortól stb. függetlenül segítséget nyújt azoknak, akik áldozatává váltak ennek a bűncselekménynek.¹²³

¹¹⁸ Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György i. m. 10. o.

¹¹⁹ uo. 22. o.

¹²⁰ Survivors UK honlapja <http://www.survivorsuk.org/> (2013. 11. 03.)

¹²¹ Laurel House honlapja <http://laurelhouse.org.au/> (2013. 11. 03.)

¹²² ESZTER alapítvány és ambulancia <http://www.eszteralapitvany.hu/> (2013. 05. 09.)

¹²³ Keret Koalíció a Szexuális Erőszak Ellen <http://keretkoalicio.blogspot.hu/> (2013.05.09.)

Az Áldozatsegítő Szolgálat több módon is segítségére tud lenni a sértettnek, ugyanis lelki támogatás mellett pénzübeni kárenyhítésről is szó lehet. Ezek az áldozatsegítő központok megyeszékhelyenként elérhetőek.¹²⁴

Nemcsak a konkrét áldozatsegítő központok nyújthatnak segítséget, hanem pl. az Európai PTSD Hálózat is, amelynek honlapján sok információ lelhető fel a poszttraumás stressz szindrómáról, támogatást nyújtva az elszenvedett sérelem után visszamaradt pszichikai nyomok enyhítéséhez.¹²⁵

Az interneten fellelhető több ingyenes pszichológiai fórum, amelyen keresztül kérdezni lehet egy pszichológustól, aki adott körülmények között megfelelő szakembert ajánl az érdeklődőnek.

8. Összefoglalás

Dolgozatom megírása során sok emberrel kapcsolatba kerültem, többek között az általam végzett kérdőíves kutatás folyamán, illetőleg magánbeszélgetések alkalmával is többen bíztattak a dolgozat megírására. Ezen beszélgetések alatt fény derült arra is, hogy egyes férfakkal már történt hasonló eset. Beszélgetésünk során elmondta nekem az egyik illető, hogy nagyon örül, amiért valaki foglalkozik ezzel a témával, ugyanis vele is megtörtént, hogy egy hölgy egy átmulatott éjszaka során erőszakoskodni kezdett vele, amely a férfi számára eleinte játéknak tűnt, majd végül már nem is akarta a nemi kapcsolatot, és inkább igyekezett elmenekülni a helyszínről. Persze ezt és az ilyen eseteket a statisztikában sehol sem találjuk. Összegzésül tehát arra a következtetésre jutottam, remélhetőleg a témám alkalmas arra, hogy felhívja a figyelmet ezen bűncselekményre és a lehetséges passzív alanyi körre, ha egy személy meghallja az erőszakos közösülés szókapcsolatot, már ne csak egyből a női sértettek és férfi elkövetők gondolatsor ötljön az eszébe, hanem akár csak villanásnyira is, de gondoljanak az érem másik oldalára, a férfi áldozatokra is.

¹²⁴ Áldozatsegítő Szolgálat <http://www.kimisz.gov.hu/alaptev/aldozatsegito> (2013. 05. 09.)

¹²⁵ Európai PTSD Hálózat <http://www.european-trauma-network.eu/index.php?id=58> (2013.05.09.)

9. Felhasznált irodalom

1. Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve 14. A szemérem elleni bűntettek és vétségek. Attila-Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1937.
2. Blaskó Béla: Közösülés – Paradigmaváltás (KJK – Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó, 2004) 69-78. o.
3. Dr. Erich Wulffen: Szekszuális abnormitások és bűntettek
http://mtdaportal.extra.hu/books_kulf/wulffen_erich_szekszualis_abnormitasok_es_buntettek.pdf (2013. 04. 29.)
4. Dr. Gyarmati Tamás – Dr. Kéry Sándor – Dr. Virágh György: Hallgatag falak – Szexuális erőszak a családban (Adolesz Könyvkiadó, 1996)
5. Dr. Károlyi István: Nemi élet, nemi erkölcs, nemi betegségek (Medicina Könyvkiadó, 1970)
6. Dr. Lukács Tibor – Dr. Traytler Endre: A nemi erkölcs elleni bűntettek (Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó 1963)
7. Dr. Virágh György – Kó József: Lakossági vélemények a szexuális erőszakról, In: Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet: Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XXXV. (1998) 250-275. o.
8. Hajdu Lajos: Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1971)
9. Hernádi Miklós: Nemek és igenek – A feminizmus vitaanyagából (Minerva Kiadó, 1988)
10. Kádár Miklós: A büntető törvénykönyv kommentárja (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968)
11. Kappler, Karolin Eva - Living with Paradoxes - Victims of Sexual Violence and Their Conduct of Everyday Life (VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 2012)
12. Magyar büntetőjog - kommentár a gyakorlat számára I. (HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013)
13. Merényi Kálmán: A szexuális erőszak (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987)
14. Ranschburg Jenő: Ranschburg Jenő művei – Nők és férfiak (Saxum Kiadó Kft., 2011)
15. Tamási Erzsébet: Bűnös áldozatok – A családon belüli erőszak férfi szereplői (BM Kiadó, 2005)

16. Tóth Áron László: A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények hatályos szabályozásával kapcsolatos néhány problémáról
<http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20074sz/13.pdf> (2013. 04. 28.)
17. Új Btk. kommentár: 4. Kötet, Különös Rész (Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó, Budapest)
18. Virág György: Szexuális erőszak In: Áldozatok és vélemények II., Országos Kriminológiai Intézet (2004) 71-83. o.
19. 2012. évi C. törvény Indokolása

Felhasznált jogszabályok

20. Szent László Király Dekrétomainak Első Könyve
<http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=346> (2013. 04. 25.)
21. Tripartitum – Hármaskönyv
http://www.staff.u-szeged.hu/~capitul/analecta/trip_hung.htm (2013. 04. 17.)
22. Az 1795. évi büntetőjogi javaslat története
<http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/Magyar%20JogtorteNET/magyarazatok/1795buntetojavaslattortenete.htm> (2013. 04. 17.)
23. 1878. évi V. törvenycikk <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5799>
(2013. 04. 21.)
24. 1961. évi V. törvény <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8438> (2013. 04. 21.)
25. 1978. évi IV. törvény <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8525> (2013. 04. 21.)
26. 1997. évi LXXIII. törvény
<http://www.complex.hu/kzldat/t9700073.htm/t9700073.htm> (2013. 04. 21.)
27. 1046/B/1994. AB végzés
<http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/AA815B2A6832F046C1257ADA0052A13F?OpenDocument> (2013. 04. 28.)
28. 1978. évi IV. törvény
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97800004.TV (2013. 05. 09.)
29. 2012. évi C. törvény http://www.complex.hu/kzldat/t1200100.htm/t1200100_15.htm
(2013. 04. 21.)

Felhasznált weboldalak

30. Áldozatsegítő Szolgálat <http://www.kimisz.gov.hu/alaptev/aldozatsegito> (2013. 05. 09.)
31. ESZTER alapítvány és ambulancia <http://www.eszteralapitvany.hu/> (2013. 05. 09.)
32. Európai PTSD Hálózat <http://www.european-trauma-network.eu/index.php?id=58> (2013. 05. 09.)
33. Internetes cikk <http://www.origo.hu/itthon/20130913-ferfiakat-is-meg-lehet-eroszakolni.html> (2013. 11. 03.)
34. Jogeset <http://edition.cnn.com/2013/10/09/living/chris-brown-female-on-male-rape/> (2013. 11. 03.)
35. Jogeset <http://thelede.blogs.nytimes.com/2011/10/16/zimbabwe-3-women-charged-with-sexual-attacks-on-17-men/> (2013. 05. 09.)
36. Jogeset <http://www.policymic.com/articles/33593/canadian-man-sexually-assaulted-by-four-women-showing-rape-goes-both-ways> (2013. 05. 09.)
37. Johansson, Jill - Fremouw, William: Female Sex Offenders - A Controlled Comparison of Offender and Victim/Crime Characteristic, 367. o.
http://empower-daphne.psy.unipd.it/userfiles/file/pdf/Jhoansson%20L_%20-%202009.pdf (2013. 11. 03.)
38. Keret Koalíció a Szexuális Erőszak Ellen <http://keretkoalicio.blogspot.hu/> (2013. 05. 09.)
39. Laurel House honlapja <http://laurelhouse.org.au/> (2013. 11. 03.)
40. Plumm, Karin M. - Nelson, Kevin D. - Terrance, Cheryl A.: A Crime By Any Other Name - Effects of Media Reporting on Perceptions of Sex Offenders
http://web.calstatela.edu/faculty/sfisco/PLUMM_Crime_by_any_other_name.doc (2013. 11. 02.)
41. Song, Lin - Lieb, Roxanne - Donnelly, Sheila: Female Sex Offenders
<http://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/1154> (2013. 11. 02.)
42. Survivors UK honlapja <http://www.survivorsuk.org/> (2013. 11. 03.)

Felhasznált határozatok

43. B. 1062/2009/11 határozat
44. Bf.227/2012/12 határozat
45. 37/2002 (IX. 4.) AB határozat